897/4

საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახატებიანი გაზეთი გამოდის უოველ-კვირა დღეს.

№ 14 მ ა რ ტ ი 30 1897 წ. № 14

შინაარსი: ერობა ჩვენში (შემდეგი) ბ. ს—ძისა.—სხვა-დასხვა ამბავი.—მ. წოთ მფლობელობა ოფიზეზეში, (დასასრული) ბ. ჭ—სა.—მეშის სიზმარი, ლექსი ი. ვეფოხვილისა.—ევა (დასასრული) ე—კისა.—„ეკვ: ლასი“ კორესპონდენციები.—ბოლოტრაგური პარტიები გერმანიაში, ნ. ქ—ისა.—თუშური სიმღერები, (შემდეგი)—ცხოველთა შინაგანის განგ-ობრება, (შემდეგ) ფხისა.—ერთი კონა წერილები (დასასრული), ინგლისელი ქალი მოსლ.—სიქმელ-მოქმედი სქმე.

ერობა ჩვენში. *)

II.

ერობა [1]) არის ერთგვარი თვითმართველობა. თვითმართველობას კი უწოდებენ იმისთანა შინაგან საქმეების მართვის წესიერიგს, რომლითაც ადგილობრივ საქმეს განაგებენ თვით იმავე ადგილის მკვიდრნი. ამ გვარათ ერობის არსებითი თვისება ის არის, რომ ადგილობრივ, ეთქვათ, სამეზრო საქმეებს უძღვებიან ამ მაზრის მცხოვრებნი. აქ ბადება კითხვა; რა საქმეები არის ადგილობრივი და რა წესიერიგზე არიან აგებულნი ამ საქმეების გამძღოლი დაწესებულებანი?

ერობის საზრუნველ საგანს შეადგენენ შემდეგი საქმეები:

1) ადგილობრივი საგუბერნო და სამაზრო გადასახადის მართვა-გაძღოლა.

2) მართვა ერობის უძრავი და მოძრავი ქონებისა.

3) წინ წაძღოლა იმ ლონის-ძიებათა, რომელთაც მიზნათ აქვთ დაიცვან ხალხი შიმშილისაგან და მიაწოდონ დახმარება გაჭირვებულთა.

4) ზრუნვა ადგილობრივ გზებზე და მისელ-მოსელის გაუმჯობესობაზე.

5) მოწყობა და გაძღოლა ქონების ურთიერთ-დაზღვევისა.

6) მართვა საერობო, სამკურნალო და საქმელ-

*) იხ. გვდი № 12.

[1]) „ერობა“ არის საერო მართვა შინაგანი საქმეებისა. ჩვენს ენაზედ ერობას უფრო გამოს

მოქმედი დაწესებულებათა; ზრუნვა ღირიებზე, გაუკურნავ აეკმეყოფებზე და ᲛᲘᲛᲔᲚᲛᲔᲚᲗᲔ, აგრეთვე ობლებზე და დასახარებულებზე.

7) ზრუნვა სხვა-და-სხვა ღონის ძიებაზე აეკმეყოფობისაგან, ხალხის დასაცველათ, აგრეთვე მოსპოს ან აიშოროს გამაფრთხილებელი ზომების მიღებით საკონლის ჭირი, ამოუჩინოს ხალხს დახმარება ექიმობაში და იზრუნოს საცხოვრებელ ადგილების სუფთაობაზე.

8) ზრუნვა ცეცხლის გაჩენის ასაცდენ და დროზე მის ჩამქრობელი ზომებზე.

9) ზრუნვა სახალხო განათლებაზე და მართვა ერობის მიერ დაფუძნებული სკოლებისა და სხვა განმანათლებელი დაწესებულებისა.

10) დახმარება ადგილობრივ მეურნეობისა, ეკეთრობისა და მრეწველობისა. ზრუნვა მინდერების და ნათესების დასაცველათ მწერებისაგან და სხვა მავნე ცხოველებისაგან.

11) ასრულება მთავრობის მიერ ნაჩვენებ საქმე

და სამოქალაქო მოთხოვნილებათა, როგორც, მაგალითათ, საელდათებისათვის თავ-შესაფარის ამოჩენა და საპერობილების შენახვა.

12) გაძღოლა საგანგებო კანონების ძალით ნაჩვენები საქმეებისა.

III.

ერობის სამზრო და საგუბერნო კრება გამეფობა და მათი ამოჩრეველნი.

ზემო დასახელებულ საქმეებს უძღვება ერობის კრება და გამეფობა. როგორც პირველი, ისე უკანასკნელი არის სამზრო და საგუბერნო. ერობის სამზრო კრება შედგება ამ გვარად. მთავრობისაგან წინდაწინე გადაწყვეტილია, რამდენი ხმოსანი უნდა იქმნას ამორჩეული ამ თუ იმ სამზრო კრებისთვის. ამასთან ხმოსანთა რიცხეი დანაწილებულია სამ რიგად: ერთ რიგში ირიცხებიან თავად-აზნაურობის წარმომადგენელნი, მეორეში იმისთანა უძღაეი ქონების პატრონთა წარმომადგენელნი, რ. მელნიც არ არიან რამელ სამ სოფლის მოწერილი, და მესამეში —გლეხობის წარმომადგენელნი, აზნაურები და უძღაე-ქონებათა სხვა პატრონები. ერობის ხმოსანთა ამ ასარჩევად მართველ თითოეული ცალ-ცალკე სამზრო საარჩევანო კრებას. ამ საარჩევანო კრებაში მონაწილეობის მიღებისათვის აუცილებლათ საჭიროა ჭქონდეთ მიწა, ან სხვა ურიგო ქონება. რა სიერცის უნდა იყოს მიწა, ეს ცალ-ცალკე ნაჩვენებია თითოეულ მაზრისთვის, იმის მიხედვით, თუ სად რამდენათ ფასობს იგი. სხვა უძღაეი ქონება კი უნდა ღირდეს არა ნაკლებ 15000 მანეთისა. გარდა ამისა ის პირნი, რომელთაც იმდენი მიწა და შეძლება არა აქვთ, მაგრამ მაინც მათი მამფელი არა ნაკლებია საარჩევნო უფლებისთვის საჭირო მიწისა და უძღაეი ქონების თუნდ ერთი მეათედისა, შეიკრიბენიან ერთათ და თუ ყველას მამფელი ერთი კენჭის ნებას ძლლეეს, ირჩეენ თავის წრიდან წარმომადგენელს საარჩევანო კრებაზე გასაგზავნათ. თავად-აზნაურობა იკრიბება თავის მაზრის წინამძღოლის თავმჯდომარეობით. ხოლო დანარჩენ მემამფლეთა კრებაზე თავმჯდომარეობს ქალაქის თავი. გლეხებს არა აქვთ უფლება ერთად, სსზოგადო საარჩევანო კრება მოიგონონ. ისინი თავის სასოფლო ყრილობაზე ასაბუღებენ ამ პირთ, რომელნიც მათთვის სასურველია ხმოსნებათ. ამ პირების სიას წარადგენენ გუბერნატორს: უკანასკნელი ირჩეეს სიიდან, ეინც მას სურს. ამ ამორჩეულ პირთ გარდა სამაზრო საერობო კრებაში ამორჩეულელთ მონაწილეობას ღებულობენ: 1) თითო წარმომადგენელი სახაზინო და საუფლისწულო უწყებისა, თუ იმ მაზრაში არის სახელმწიფო და საუფლისწულო მამული; 2) სასულიერო უწყების წარმომადგენელი, თუ ამას საჭიროთ დაინახავს საეპარქიო მთავრობა და 3) ქალაქის თავი იმ მაზრის ქალაქისა.

სამაზრო კრება თავის წრიდან ირჩეეს ხმოსნებს საგუბერნიო კრებისთვის. საგუბერნიო კრებაში, ამორჩეულ ხმოსნებს გარდა, მონაწილეობას ღებულობენ: 1) მაზრების თავად-აზნაურთა წინამძღოლნი, 2) ადგილობრივი მმართველნი საუფლისწულო და სახაზინო მამულებისა, 3) სასულიერო უწყების წარმომადგენელი. ყველა ხმოსნები ამორჩეულნი არიან სამი წლის ვადით, საგუბერნიო კრებაზე თავმჯდომარეთ ითვლება გუბერნიის თავად-აზნაურთა წინამძღოლი, თუ უმაღლეს მთავრობას სხვა ეინმე არ დაუნიშნავს ამ თანამდებობაზე; სამაზრო კრებაზე კი თავმჯდომარეობს მაზრის თავად-აზნაურთა წინამძღოლი.

ერობის კრება არის ორ გვარი: ჩვეულებრივი და საგანგებო. ჩვეულებრივი კრება ინიშნება წელიწადში ერთხელ და გაატანს: საგუბერნიო — ოც დღეს, ხოლო სამაზრო —ათს თუ, ეინიცობა, ეს დრო საკმარისი არ დარჩა, მაშინ შეძლება კრება კიდევ გაგძელდეს, მაგრამ გუბერნატორის ნებართვა ამისთვის საჭირო. საგანგებო კრება კი შეიძლება მოწეეულ იქმნას ყოველ დროს საჭიროების მიხედვით. ხმოსნები თავის მოვალეობას ასრულებენ უსასყიდლოთ, მაგრამ ისინი ეალდებულნი არიან დაესწრენ კრებას. წინაადმდეგ შემთხვევაში, თუ ხმოსანი შესაწყინარებელ მიზეზს არ დაასახელებს, კრებას შეუძლია დასჯას იგი. ჩვეულებრივი კრება რომ კანონიერთა ჩაითვალოს, ამის-

თვის საჭიროა რომ მას დაეს ᲬᲠᲝᲡ ᲮᲛᲘᲡᲐᲜᲗᲐ რიცხვის ნახევარზე არა ნაკლები. საგანგებო კრება კი ჩაითვლება კანონიერად დამსწრე პირთა რიცხვის მიუხედავად.

თავის დადგენილებათა ასასრულებლად ერობის კრება ირჩევს გამგეობას სამაზროს და საგუბერნიოს, რომელსაც შეიდგენენ თავმჯდომარე და ორი წევრი. ამ რიცხვს შეიძლება კიდევ მოემატოს. საგუბერნიო გამგეობის თავმჯდომარეს ამტკიცებს შინაგან საქმეთა მინისტერი, ხოლო იმავე გამგეობის წევრებს და სამაზრო გამგეობის თავმჯდომარეს და მის წევრებს—გუბერნატორი.

IV.

ერობას აძევს ორ გვარი მოვალეობა — ერთი, რომლის აუსრულებლობა შეუძლებელია, ეს საეალდებულო საქმეა, და მეორე — რომლის შესრულება დამყარებულია მის ძალღონეზე — ეს არა საეალდებულო საქმეებია. წლიურ ხარჯთ — აღრიცხვაში ამისთანა საქმეებისთვის განწესებული ფულადსახადოს შეტანა დამოკიდებულია საერობო კრებაზე. საზოგადო ჯამი ხარჯთ-აღრიცხვისა უნდა ეთანხმებოდეს შემოსავალს. სახარჯო წესი ორი არაა: 1) გასული წლის გადანარჩენი ფული, 2) საიმდო „ნედოიმკები", 3) ერობის თანხის ნათაენი *).

საგუბერნიო და სამაზრო კრებას შეუძლია გააწეროს გადასახადი შემდეგ საგნებზე: 1) უძრავ ქონებაზე ქალაქში და სოფელში, რაგვარიც არის მიწა, საცხოვრებელი სახლი, ქარხნებისა და საეკონომო შენობა, 2) საეკონომო საქმეების წარმოებაზე, 3) სასმელების ქარხნის და ფუქნების პატენტებზე. ერობა ლებულობს გადასახადს, როგორც კერძო, ისე სახელმწიფო და საუფლისწულო მამულზე. გარდა ამისა ერობის სალაროს ეკუთვნის გადასახადი, რომელსაც ახდეინებენ სამსაჯულოებში სამოქალაქო საქმის წარმოებისათვის.

ერობის უფლებათა ფარგალი.

ერობის საქმეების მსელელობას ეურს უგდებს გუბერნატორი. ერობის საქმეთა განაჩენის გარჩევაში ხელმძღვანელობს იგი არა მარტო იმ შეხედულებით, დარღვეულია თუ არა სახელმწიფო კანონი, არამედ იმითაც, სასარგებლოა თუ არა, ეს თუ ის გადაწყვეტილება ერობისა ადგილობრივ მკეიდრთათვის. გუბერნატორს წარედგინება დასამტკიცებლათ ყველა უფრო შესამჩნეი დადგენილებანი. უბრალო დადგენილება კი შედის თავის ძალაში, თუ ორი კვირის განმავლობაში გუბერნატორი წინააღმდეგობას არ გამოაცხადებს. ერობის დაწუნებულ განაჩენებს გუბერნატორი გადასცემს საერობო და სამოქალაქო საქმეებისთვის შედგენილ კრებულს. ამ კრებულში მონაწილეობას ღებულობენ: გუბერნატორი, მისი თანაშემწე, გუბერნიის თავადაზნაურთა წინამძღოლი, სახაზინო პალატის მმართველი, ოლქის სასამართლოს პროკურორი, საგუბერნიო ქალაქის თავი, საგუბერნიო ერობის გამგეობის თავმჯდომარე და ერობის ერთი წარმომადგენელი. თუ ეს კრებული გუბერნატორს დაეთანხმა და ერობის დადგენება არ შეიწყნარა, მაშინ საქმე რჩება უყურადღებოთ. თუ კი უმეტესი ნაწილი ამ კრებულისა გუბერნატორს არ დაეთანხმა, მაშინ საქმე წარედგინება განსახილველათ შინაგან საქმეთა მინისტრს. ზემოთ ჩვენ ეთქვით, რომ გუბერნატორი ერობის გადაწყვეტილებაში ეძებს არა მარტო სახელმწიფო კანონების დარღვევას, არამედ ის იმასაც ღებულობს მხედველობაში, გამოსადეგია თუ არა ადგილობრივ მცხოვრებთათვის ერობის დადგენილება. ჩანს, რომ ამისთანა უფლება გუბერნატორისა მძლავრი და თითქმის განუსაზღვრელი კონტროლია. ვინ იცის, ეს რა მიაჩნია ჩვენთვის სასარგებლოთ? მაგრამ მიუხედავად უფლებათა ამისთანა შემოკლებისა, ამ დაწესებულებაში მაინც არის რაღაც ცხოველ-მყოფელი ძალა, სათავე მ ოლეა წეროისა, რომელსაც ჰქვია მოქალაქობრივი და რომელიც ქვეყანას უმზადებს ნამდვილ შეილებს. ჩვენთვის კი ერობას კიდევ განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს და ამ მნიშვნელობაზე ეეცდებით მოგილაპარაკოთ შემდეგ ნომერში.

ᲕᲐ. ᲮᲘᲡᲘ —ᲫᲘᲡᲘ.

(შემდეგი იქნება).

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ᲒᲐᲒᲔᲑᲐ თუ არა გაზაფხული, დაიწყებენ ბანკები თავის ანგარიშების წარმოდგენას: ადგილების ᲒᲐᲪᲚᲔᲚ-ᲒᲐᲛᲝᲪᲚᲔᲚᲐ, პარტიების შედგენა, რომელსაც ᲮᲨᲘᲠᲐᲗ მოდეს ᲑᲔᲠᲘ ᲣᲡᲐᲛᲝᲒᲜᲝᲑᲐ, ᲒᲐᲓᲚᲘᲚᲘ ᲙᲘᲠᲘᲗᲐ იყო ტფილისის სამეურნეო-საკრედიტო საზოგადოების წლიური კრება, რომელზედაც ატყდა განხეთქილება იმავე გვარისა, როგორც სათავად აზნაურო ბანკის დაეიდარაბა ᲮᲝᲚᲔ მე. დრო-ზე რომ არ შეეკავებიათ თავი მემამრთეთ, ამავე ᲓᲦᲔ იყო ტფილისის საკრედიტო საზოგადოების წლიური

*) სარგებელი.

კრება. აქ კი შეიდბიანობა იყო: ყოველი ნაბიჯი, ყოველი სიტყვა აწონდაწონილი ჰქონდათ: ადრეულ იცოდენ, ვინ დაიდგამს ყუთს ᲩᲔ ვინ რამდენ შაეს ᲩᲔ თეთრს მიიღებს. ბოლოს ნათელ-მირონობით გათავდა საქმე. ამ კვირის საურთიერთო კრედიტის კრებაზედ დანიშნული. რაც უნდა მცოდნე და კაი კაცი იყოს კენჭის ყრის მსურველი, თუ ბანკის ბობოლებს არა სურთ და რამე სარგებლობას არ მოელიან მისგან, არ მიუშვებენ, რომ ყუთი დიდგას. ჩვენი სათავედ აზნაურო ბანკის კრება არის დანიშნული 20 მარსს. თითქმის ამავე დროს მოხდება სახაზინო თეატრში ქალაქის არჩევნებიც.

* * *

საქართველოს ძველი ნაშთების და ისტორიის შესასწავლათ არსდება თბილისში საზოგადოება, რომლის წესდება ამ დღეებში გაიგზავნება დასამტკიცებლათ სადაც ჯერ არს.

* * *

ამ ცოტა ხანში დაიბეჭდება სახალხო წიგნაკი: „ასული ლეონ მეფისა“ („ზეპირ გადმოცემა) შედგენილი ალ. მირიანაშვილის მიერ. აგრეთვე მზადდება სახალხო გამოსაცემთან: „დიოგენი“ და „გარიბალდი“.

* * *

რადგან საშიშია შაეი ᲩᲘᲠᲘ შემოტანა შაეი ზღვეთ ქუთაისის საგუბერნიო გამგეობას შეუტანია თხოვნა სადაც ჯერ არს, რომ პოლიციის მოხელეები მიემატონ სოხუმში, ოჩამჩირეში, გუდაუთში, ათონის მთაზე და ანაკლიაში (ზუგდიდის მაზრაში).

* * *

სამოწათ-მოქმედო და სახელმწიფო-ქონებათა სამინისტროს ნება დაუთავეს, რომ გაიმართოს კიდევ ახალი სანერგე ამერიკული ვაზისა სადაც საჯავახოს ახლოს, სოფელ ქორეის-უბანში, რომელსაც შეეძლება, დაამაყოფილოს ამერიკული ვაზის მთხოვნელები ქუთაისის, ოზურგეთის და სენაკის მაზრებისა. კაეკასიის საფილოქსერო კომიტეტისათვის ზემოხსენებულ სამინისტროს მიუცია ამერიკული ვაზის გასაშენებლათ 41,000 მ.

* * *

საფრანგეთ-დან გამოწერილი 50,000 კილოგრამამი გოგირდიანი ნახშირბადი, რომ ამითი სრულიათ აღმოფხვრან ფილოქსერა გორის მაზრაში. (Кав. Сельск. Хозяйство).

* * *

შინაგან საქმეთა მინისტრის განკარგულებით მიეწერა ყველის, რომ ხელმწიფე იმპერატორის ბრძანებით ამიერიდან აღარ მიიღება ქალაქებ-სა და სხვა საზოგადოების მიერ მოძღვნილი ძვირფასი ნივთები და მსურველთ შეუძლიათ მხოლოთ წუ. ხატი და ᲮᲐᲠ-მარილი მიართვანონ. ეისაკ სურს ქვეშ-ᲨᲔᲛᲬᲔᲠᲚᲝ-მობის ნიშნათ რისამე შეწირვა, უნდა გადასცეს ადგილობრივ საქველ-მოქმედო დაწესებულებათო.

* * *

გაზეთების სიტყვით, ჩვენ მემამულეთ—ბ-ნ ი. ოქრომეველიშვილსა და თ. ა. ზ. ᲩᲝᲚᲐᲯᲐᲨᲕᲘᲚᲡ ნებართვა მიუღიათ, რომ სამტკიცებლასა და კოპტნარს სადგურთ შუა რკინის გზის შტო გაიყვანონ სოფ. მათხოჯსა და მდინარე ცხენის-წყალმდის.

* * *

წელს სახელმწიფო მამულების გამოჯენის საქმე უნდა გაამლიერონ, რისთვისაც სამოსამართლო უწყების ᲒᲐᲛᲘᲜᲯᲔᲚᲔᲗᲐ დასახმარებლათ მიწათ-მოქმედებისა და სახელმწიფო ქონებათა სამინისტრო გზავნის რამდენსამე მიწის მზომელს კაეკასიაში.

* * *

ტფილისის პოლიციმეისტერს გუბერნატორის ბრძანებით გადაუწ.ნჯავს ქალაქის ᲐᲛᲛᲠᲩᲔᲚᲔᲗᲐ სიები და აღმოუჩენია, რომ 28 უცხო ქვეყნელი ყოფილა, რომელთაც არა აქვთ უფლება არჩევნებში მონაწილეობის მიღებისა.

* * *

კაეკასიის სამოსწავლო ოლქის მზრუნველს შეუტანია სახალხო განათლების სამინისტროში შემდეგი აზრი: ხალხში სწავლის სურვილი ძრიელ არის აღძრული და სიღარიბე ხელს უშლის, რომ სკოლები თავისი ხარჯით გამართონ და მუდამ მთავრობისაგან თხოულობენ დახმარებასო. სამოსწავლო ოლქის უწყებას წლიურათ მხოლოთ 20,000 მანეთი ეძლეა, რომელიც არსებულ სასწავლებელთა საჭიროებასაც ძლივს ᲩᲐᲛᲝᲜᲘᲚ და ამიტომ ვერ ეკმაყოფილებს ᲮᲐᲚᲮᲘᲡ სურვილსო. საერო განათლების სამინისტრო შუამდგომლობს სახელმწიფო საბᲭᲝᲗᲐ, რომ მიეცეს კაეკასიის სამოსწავლო ოლქის მზრუნველს მეტი ფული ᲮᲐᲚᲮᲘᲡ განათლებისათვის.

* * *

ექიმი გ. ᲑᲐᲓᲠᲘᲫᲔ, როგორც წინათაც გექონ-

და მოხსენებული, ამ მოკლე ხანში წაიკითხავს საჯარო ლექციას შემდეგი პროგრამით:

1) რაში მდგომარეობს გადმდები სენის მომწამლავი ძალა.

2) შაი ჩირი, როგორც გადამდები სენი, და მისი ისტორია.

3) შაი ჩირით აეთმყოფის კლინიკური სურათი.

4) როგორ უნდა აეიც�lლოთ თავიდან ეს სენი.

5) შაი ჩირის წამლობა და აცრა.

* * *

ნოეროროსიისკიდან გეწერენ, რომ იქ მეტათ გავრცელებულია ქუტლობა. ღამე ორი კაცი ერთათ ეერ გაიელის თურმე, რომ ჯიბგირებმა არ გაცარცეონ. 22 მარტს ოჩემჩირედან ჩამოსულ მგრელს ამოაცალეს უბიდან ასი მანეთი. ამავე დღეებში კიდევ მეორე ქართველს მოჰპარეს 20 მანეთი.

მიწათ-მფლობელობა აფხაზეთში.

(დასასრული *)

ᲐᲤᲮᲐᲖᲗᲐᲨᲘ მგრელების ჩასახლებას ხელს ის გარემოებაც უშლიოს, რომ ესენი, როგორც ახლო მეზობელნი, ზნე-ჩვეულებით, ყოფა-ცხოვრებით, როგორც ზვეითაც მოვიხსენიეთ, ძლიერ გვანან აფხაზებსა და მათ შორის კავშირი და მსგავსება-მოსავლა, ცოტათ თუ ბევრათ, ყოველთვის არსებობდა... აი, მაგალითი. იქაური ქუტლების შიშით ბევრი მეგრელიც ეეღარ ბედავს აფხაზეთში გადასახლებას. მაგრამ საზოგადოთ გადმოსახლებული მეგრელები ქუტლობისაკან იმავე საშუალებით თავს იფარავენ, რითაც ძირეულნი აფხაზნი: მოყვრებ-გაზრდილების ძირეულ აფხაზ თავიდ-აზნაურობისაკან აყვანით, დაკარგული საქონლის ძებნით და სხვ.

ᲑᲐ. რიბინსკი გოდებს და მოთქვამს, დროა აფხაზეთი დავიცვათ მეგრელების შემოსევეისაგანო. აფხაზები, ეს გულუბრყვილო ხალხი, ყიდიან მიწებს, და ეს მიწები მეგრელების ხელში გადადიან. ᲐᲮᲚᲐᲓᲐᲚ სამოცდა ათი ათას დესეტინაზე მეტი საუკეთესო აფხაზთა მიწა ჩაიგდეს ხელში მეგრელებმა, ბერძნებმა და სომხებმა, შემდეგში კი ხომ უფრო მწარე დღე მოელის საწყალ აფხაზებსაო.

როგორც ზემო ნათქვამიდან ჩანს, გაიოდეა მხოლოთ თავიდ-აზნაურთა კერძო ნადელების შესახებ ითქმის, რადგან „ᲝᲑᲨᲘᲜᲐᲨᲘ“ მიწის გაყიდვა ნებადართული არ არის. რაკი აფხაზთა აზნაურობა თავის „ნადელებს“ ყიდის, რა ცოდვაა იმაში, რომ ეს მიწები მეგრელების და საზოგადოთ ქართველების ხელში გადავიდეს? ბერძნები, სომხები, გერმანელები, ესტონელები და სხვა ხალხნი მოსახლობენ აფხაზთა მიწებზე, და მეგრელობამ რაღა დააშავა? აბა, რა უნდა ქნას მეგრელმა, რომელსაც უმიწ-წყლობით სული ეხუთება, თუ ორიოდეე დესეტინნ მიწა აფხაზეთში არ გაიჩინა. ბევრი მეგრელი მარტო ერთ ან ორ დესეტინა მიწას ყიდულობს და ზედ ესახლება; მემამულესაც ეს უნდა. ერთხელ თუ გადმოიბარა თავის მამულზე მეგრელი გლეხი, მეტ მიწას არ მიჰყიდის ხოლმე და გლეხი იძულებულია მემამულეს მიწაც იმეშაოს „ნადელით“, ე. ი. მეთაბეადი ღალის ძლეეინი. ამნაირათ ბევრნი გადმოსახლებულნი ეიის გაყრილნი, უის შეეყრებინან ხალმე. ეს კი არის, რომ ᲯᲔᲠ ნიადგი ღონიერია, მოუფალავი და იმდენ შემოსავალს აძლეეს მხენელ-მთესველს, რომ თუ ერთგან ფეხი ეერ მოიკიდა, არ მიეწონა ყოფნა, სხეგან გადასელისა, იქეე მეზობლათ სხვა ადგილს ყიდეის საშუალებას აძლეეს..

ჩვენ გეკითხა, რომ აფხაზებსაც მალე მოადგებათ კარზე მიწის სიეიწროეე, რადგან უკეთესი ნაწილი აფხაზეთისა კოლონისტებს უჭირავეთ, ან მეპატრონეთა განზრახეთ მათ უნდა მიეცესთ. მაგრამ დღეს, რაც უნდა იყოს, ეს გაუჭირეება უფრო მეგრელებს ადგიათ.

ᲑᲐ. რიბინკი ამბობს (ზემო დასახელებულ თავის სტატიაში), მეგრელები ᲨᲣᲜᲐᲗᲐᲗ ᲒᲐᲮᲐᲚᲐᲜᲐ, ეგოისტი, ᲒᲘᲐᲜᲐ და ᲓᲣᲜᲯᲠᲔᲚᲘᲗᲐ ხალხია. ერთი სიტყვით ცუდათ ეხსენებს მეგრელებს, ხოლო აფაზებზე დიდი თანაგრძნობით ლაპარაკობს. ჩვენ ესეც დიდ წყალობათ უნდა ჩავთვალოთ. ამ მხრივ ეიტრარი არ გაეს იმ ᲠᲯᲔᲣᲚᲘᲡ მწერალთ, რომლებიც „ᲢᲣᲜᲘᲛᲪᲔᲡᲘ“ რომ შეეხებიან, მათში, გარდა ნაკლულეკანებათა, ეერა-რა ღირსებას ეეღარ პოულობენ ხოლმე. ჩვენ დარწმუნებული ეართ, რომ ᲑᲐ. რიბინსკის იმდენი ხანი რომ ეცხოერა სამგრეკ ლოში, რამდენ ხანსაც აფხაზეთში ცხოერობს და ისე დაახლოებეთ რომ შეესწავლა მეგრელების ყოფა-ცხოერება, ზნე-ჩვეულება და ხასიათი ადვილობრივ, თეით სამეგრეკ ლოში, მაშინ იგი მეგრელებსაც თანაგრძნობით მოიხსენებდა, მათშიაც ბევრ კარგ თვისებებს იპოვნედა... მაგრამ რა გაეწყობა; ამ რჯულის მწერლებისგან ესეც ბეერია.

თუ მეგრელები აღებ-მიცემობენ, თუ ისინი შედარებით უფრო ეეპრობენ და მრეწეე-

*) ის. „ᲙᲘᲜᲝ“ № 13.

ლობენ. ყველა ეს დრომ მოიტანა. დიდი ხანი არ არის მას აქეთ, რაც თვით მეგრელებიც ისევე ეარ-დაᲮულნი ცხოვრობდნენ, როგორც აფხაზები. მაგრამ ღღეს მეგრელსა, იმერელსა და გურულს სად რა მოქმედების ასპარეზზე არ შეხვდებით? იქნება იმათ დაკარგეს პატრიარქალური სიწმინდე ზნეობისა, მაგრამ იგივე ბედი ხედა წილათ ყველა ამაეე ეზოთ მაეალ ერთა. ამ საფუხრიის აელა საჭიროა განვითარების უმაღლეს ხარისხამდის მისაღწეეათ.

მრეწველი, მოეაკრე, გაიძეერაობითი ᲙᲣᲚᲘ მქონეპატრიარქალურ წეს-წყობილებეას და მაზე დამყარებულ ᲙᲣᲚᲘ-ზნეობას რომ შეხვდება, გამოაეხიზლებს ამ უკანასკნელს და გარ-შემორტყმეული ახალი ეითარების ცხოვრების მოელენებზე თეალს ახეილინებს ხოლმე. ერთი სიტყეით—ᲒᲐᲬᲘᲜᲔᲑᲘᲗᲐ თუ ᲒᲐᲬᲘᲜᲔᲑᲘᲗᲐ დასახეულებში იმაეე აღეზ-მიცემისა, მრეწეელობისა და თაეიანობის სოფლა და ამაზე დამყარებულ ზნეობა-ხასიათს გაოცეიმებს ხოლმე. ამის ნაშნებს ჩეენ ახლაც ეხედავთ აფხაზებში. ის აფხაზი, რომელსაც სასარცხოთ მიაჩნდა თაეის ნაეირნახულე�es გაეიდა, აფხაზი, რომელიც, როგორც მეომარი, ზიზღით უყურებდა ეკერჩილს და ეეჯარ ხალხს, ღღეს არ თაკილობს გაეჯიდს ყველი, მაწონი, ქთამი, კეერცხი, ხილი (არ ეთესენები, რასაკირველია, სიმინდს, თაელს, ᲙᲔᲚᲘ და სხე.) და სხეა ბეერი რამ, რითაც ფულს ეოეენა შეუძლია, რადგან ამას ცხოერება გაᲣᲬᲚᲔᲓᲐ. ბეერნი ამბობენ ეკერჩეს თაეის ᲬᲔᲚᲘᲡᲐ, რათა ეკერჩის ხელობა შეასწაელონ. შეალი რომ სკოლაში შემოჰეიეს, ზოგი აფხაზი ამბობს: სიღარიბის გამო ბეერ რასმე ეერ ეასწაელი ჩემ ᲬᲔᲚᲘᲡ, მაგრამ, ანგარიში და წერა-კითხეაც რომ ისწაეოს, ᲒᲐᲬᲘᲜᲔᲑᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝᲡᲐᲓᲒᲘᲠᲘ და საᲭᲘᲠᲝᲒᲠᲐ, ესეც ჩემთეის ᲓᲘᲓᲘ ᲬᲧᲐᲚᲝᲑᲐ იქნებაო...

აფხაზეთ—სამᲮᲠᲗᲐᲧᲐᲤᲝᲜᲘᲡ მიწათ-მფლობელობის წესის საᲬᲔᲓᲚᲐᲗ მოეიეკანნი ამისათეის არსებული ინსტრუქციიდან [1]) ზოგიერთ პარაგრაფებს.

1. წესი მიწის-მფლობელობისა მყარდება: ა) სამᲮᲠᲗᲐᲧᲐᲤᲝᲜᲘᲡ „ᲝᲑᲘᲜᲔᲑᲘᲗᲐ“ (ილორის და ფოკეᲭᲘᲡ „ᲝᲑᲘᲜᲔᲑᲘᲗᲐ“ მიმატებით აფხაზეთიდან) (ᲩᲐᲛᲝᲗᲕᲚᲘᲚᲘᲐ თითოეული ᲝᲑᲘᲜᲐ ᲪᲚᲘᲡ-ᲪᲚᲘᲡᲐᲓ) სრული კერძო საკუთრების უფლებით, თანᲐᲛᲐᲗ სტ. 24 უმაღლესათ დამტკიცᲔ. დᲐᲬᲔᲡᲔᲑᲘᲡ 8 ᲜᲝᲔᲛᲑᲔᲠᲘ 1870 ᲬᲬ.; ბ) აფხაზეთში (ᲩᲐᲛᲝᲗᲕᲚᲘᲚᲘᲐ თითოეული საᲮᲐᲒᲐᲓᲒᲝᲑᲐ) მᲘᲗᲘᲗᲔᲠᲝᲑᲘᲗᲘ კᲝᲚᲔᲑᲠᲘᲗᲘ სარგებლობის უფლებაზე.

2. თანᲐᲛᲘᲗᲐᲜ 24 სტატ. უმაღლესათ დამტკიცᲔ. დᲐᲬᲔᲡᲔᲑᲘᲡ 8 ᲜᲝᲔᲛᲑᲔᲠᲘ 1870 ᲬᲬᲔᲚᲘ ყველა მცᲮᲝᲠᲪᲔᲑᲚᲔᲑᲘ ᲘᲛ ᲝᲑᲘᲜᲐᲗᲐ (რომელნიც მᲘᲮᲡᲜᲘᲚᲘᲐᲜᲔᲑᲘᲡ § 1. მუხ. ა) დაუᲗᲕᲘᲚᲔᲑᲘᲗᲐᲗ სრული საკუთრებათა სამოსახლო, სახნავ-სათეესი და გაᲛᲬᲘᲜᲔᲑᲘᲗᲘ სᲐᲑᲐᲝ მიწები, შეძენილნი ᲩᲔᲚᲔᲣᲚᲘᲠᲘᲗᲘ მართლიერებით.

3. ᲘᲛ პირთ, რომელთაც უმტკიცებდათ, სრული კერძო საკუთრების უფლებაზე, „უᲬᲘᲡᲙᲔᲑᲘ“ ᲔᲚᲔᲛᲘ განსაზღვრული ზომის ნორმაზე ნაკლებ, უფლება აქეთ საᲮᲐᲒᲐᲓᲛᲝ მიწებიდან მოეᲪᲐᲗ ᲐᲛ ᲜᲝᲠᲛᲘᲡ შესაეᲘᲚᲔᲑᲚᲐᲗ, ოᲯᲐᲮᲗᲐ ᲙᲘᲪᲘᲡ სულის რაოდენობის (შეᲓᲔᲒᲘᲚᲔᲗᲘᲡ) კეᲚᲔᲗᲐᲖᲔ, სახელდრ: ოᲯᲐᲮᲘᲡ, რომელიც შᲔᲓᲔᲒᲘᲡ ᲔᲠᲗᲘᲡ სულისაგან —სამ დესეᲪᲘᲜᲘᲐᲜᲘ, —ორისა და სამისაგან—ᲮᲣᲗ დესეᲪᲘᲜᲘᲐᲜᲘ; ექვსისა და მეტი სულისაგან—შეᲓᲔᲒᲘᲡ ᲔᲠᲗᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ, —საᲔᲠᲗᲝᲗ ᲐᲦᲔᲑᲣᲚᲘᲐ სᲐᲮᲜᲐᲕᲘᲗᲐᲗᲕᲘᲡ, სᲐᲑᲐᲝ და სამᲝᲡᲐᲮᲚᲝ მიწები.

33. სულის რაოდენობა ოᲯᲐᲮᲗᲐᲗᲐᲗᲐ განისაზღვრება უკანასკνელი 1879 წლ. ᲮᲐᲚᲮᲘᲡ აღწერით, რომელიც შეᲘᲡᲬᲠᲔᲑᲣᲚ იქნა 1880 წ. ამის შემᲗᲔᲒᲐ წარმომდგარნი ოᲯᲐᲮᲗᲐᲜᲘᲡ ᲐᲜᲒᲐᲠᲘᲨᲘᲗᲐ არ მიიღებᲜᲐᲗ.

36. ოᲯᲐᲮᲗᲐᲗᲐ, ანუ პირი, რომელიც გაᲔᲚᲘᲓᲘᲡ, მისდამი დამტკიცებულ „უᲬᲘᲡᲙᲔᲑᲘᲡ“ (მიწების), ᲭᲐᲠᲗᲐᲒᲐᲡ „ᲬᲘᲜᲐᲨᲘᲡ“ საᲮᲐᲒᲐᲓᲛᲝ მიწით სარგებლობის უფლებას.

39. ამ ინსტრუᲪᲘᲘᲡ § 1, მუხ. ᲑᲨᲘ დასახელებულ ᲝᲑᲘᲜᲔᲑᲨᲘ და სოფლებში (აფხაზეთში) შემᲗᲔᲒᲘᲚᲘᲐ ოᲯᲐᲮᲗᲐᲗᲐᲗᲐ, ანუ კᲝᲚᲔᲑᲠᲘᲗᲘ მᲘᲛᲔᲙᲘᲠᲔᲑᲘᲗᲘ სარგებლობა მიწისა (вводится подворное или подымное наслѣдственное пользованіе землею).

40. რაოდენობა საკᲛᲔᲚᲝ ნაᲓᲔᲚᲘᲡᲐ განსაზღვრება ოᲯᲐᲮᲗᲐ ᲙᲘᲪᲘᲡ სულის რიცხეის კეᲚᲔᲗᲐᲖᲔ, ᲘᲛ ზომის ნორმᲘᲗ, რომელიც განᲛᲐᲠᲢᲔᲑᲣᲚᲘᲐ § 32.

41. ᲙᲘᲪᲘᲡ სულის რაოდენობა ამ ოᲯᲐᲮᲗᲐᲗᲐᲗᲐ განᲘᲛᲐᲠᲢᲔᲑᲐ თანᲐᲛᲘᲗᲐᲜ § 33.

43. სარგებლობა ნაᲓᲔᲚᲘᲗ განისაზღვრება შემᲓᲔᲒᲘ მუხლებით:

ბ) უფლება ნაᲓᲔᲚᲘᲡ გაᲪᲔᲛᲘᲡ, რა სახითაც უნდა იყოს, არ მიიღება (право отчужденія надѣла, подъ какимъ бы то ни было видомъ, не допускается).

ბ) ნაᲓᲔᲚᲘᲡ იჯარით გაᲪᲔᲛᲐ შეᲘᲫᲚᲔᲑᲐ მხოᲚᲝᲛᲝ მᲬᲘᲜᲔ, თუ საᲮᲐᲒᲐᲓᲒᲝᲑᲐ თანᲐᲛᲘᲗᲐᲜ მოიᲯᲐᲠᲐᲓᲒᲝ მიიღოს თაეის წრეᲨᲘ. ეს თანᲐᲛᲘᲗᲐ უნდა გამოიხატოს საᲮᲐᲒᲐᲓᲒᲝᲑᲘᲡ განაᲩᲘᲜᲔᲑᲘᲡ სᲐᲮᲘᲗ (ᲣᲠᲗᲘᲗᲘ).

49. ყველა მიწები „ᲝᲑᲘᲜᲔᲑᲘᲡ“ ნაᲓᲔᲚᲘᲨᲘ, რაც გადარჩება კერძო საკუთრებათ დამტკიცების, ანუ საᲮᲐᲒᲐᲓᲒᲝᲑᲐ (საკᲛᲔᲚᲝ) ნაᲓᲔᲚᲘᲡ მიᲪᲘᲗᲐᲚᲘᲡ შემᲓᲔᲒᲘ, შᲔᲓᲔᲑᲘᲡ საᲮᲐᲒᲐᲓᲒᲝᲑᲘᲡ (საᲔᲠᲗᲝ) სარგებლობაშᲘ.

[1]) „Инструкція учрежденіямъ Сухумс. Округа для окончательнаго устройства населенія онаго въ поземельномъ отношеніи“, დამტკ. 21 მარტ. 1885 ᲬᲬ.

50. აქედან გამოდის: Общинныя угодья ᲒᲔ заповѣдныя лѣсныя дачи, სადაც კი ეს შესაძლებელი იქნება, ხოლო ამას შემდეგ გადარჩენილი მიწა წარმოადგენს „ობშინის“ მიწის „ზაპასსა“ (თანხას).

53. ტყის მოჭრა ამ „დაჩებში“ (запов. дач.) შეიძლება მხოლოთ ზოგიერთ განსაკუთრებით შემოხეულებში და ცალკე, ყოველთვის ნებადართვით უახლოესს-ს ადმინისტრაციისა. სარგებლობა წაქცეული, ქარის მონატეხი, გამხმარი ხეებით ნება-დართულია, მაგრამ მხოლოთ თითოეული ოჯახისთის შინაური საჭიროების კეკლობაზე.

54. სხვა ტყეებიდან, რომლებიც ზემო დასახელებული „დაჩებში“ არ შეიდგენ, „ობშინის“ წევრთ ნება აქვთ ისარგებლოთ შენობისათვის ხე-ტყით, შეშით და წაწელით, თითოეული ოჯახის ნამდვილი მოთხოვნილობის ზომაზე. „საობშო“-ტყის მასალა გასაყიდთ მოხმარება, ანუ საზოგადოთ ობშინის გარეთ მისი გატანა აკრძალულია.

56. საზოგადო დაჩებში ტყის მოჭრის ნებას დართავს მომრიგებელი შეა-მავალი, როცა სოფლის ადმინისტრაცია დამოწმებს, რომ მთხოველს ნამდვილად ესაჭიროება ტყის მასალა.

57. ყოველი წევრს ობშინისას ნება აქვს, განუსაზღვრელთან საქონლის რაოდენობისა, ისარგებლოს ობშინის საბალახო და საძოვარი ადგილებითა.

59. ობშინის მიწის „ზაპასსა“ უნდა მიეცესთ ნადელთან იმ კომლთ, რომლებიც ახლათ გაყოფიბიან ხალხის გამრავლებისა და სამეკვიდრეო მიწათა ნაკლულოვანების გამო, მაგრამ შესაძლოა ის („ზაპასი“) მიეცეს სასარგებლოთ ისეთ პირთა, უკეე აქვთ ნორმისამებრ მიწა, მაგრამ რომელთაც მათი მეურნეობის განვითარების გამო კიდევ ესაჭიროებათ.

62. ოჯახობანი, რომლებიც გაყოდიან მათდამი დამტკიცებულ კერძო საკუთრება მიწებს, ითვლებიან გმორიცხულებათ „ობშინის“ შემდეგნელოობიდან (§ 36).

63. საზოგადოებ-ს გარეშე (ობშინის არა წევრ) მყოფელს, რომელმაც ერთ-ერთ ობშინის წევრისგან შეიძინა მიწები, მისი კუთვნილი კერძო საკუთრების უფლებით, შეუძლია ისარგებლოს, როგორც საზოგადო მიწებით, ისე "ზაპასის" ფონდის ნადელით მხოლოთ იმ შემთხვევაში, თუ იგი შეეა სოფლის საზოგადოების შედგენილობაში მიღებული წესით...

როგორც დანახავთ ინსტუქციის ზემო მოყვანილი მუხლებიდან გარჩეეა მიწათ-მფლობელობის წესისა სამურზაყანოსა და აფხაზეთში ბევრი არაფერია. პირველებს სრული საკუთრების უფლებით, ქორეებს შუამავლობით კომლებრივ სარგებლობის უფლებაზე მიეცათ ერთი და იმავე ზომის მიწები, (§§: 40, 32). მართალია, სამურზაყანოში მიწის გაყოფა, როგორც სრული საკუთრებისა, ნებადართოთია და ამ უფლებას აფხაზეთში მოკლებულნი არიან (§ 43, მუხ. ა.); მაგრამ, როგორც ენახე, ის კომლი ან პირი, რომელიც გაყოდის მიწას (სრული საკუთრების უფლებით მისდამ მ-ცემელს), ითვლება ამ საზოგადოების წევრობიდან გამორიცხულათ (§ 62) და ჭარკვეს ყოველ გვარ უფლებს „ობშინის საზოგადო მიწებით სარგებლობისას“ (§ 36).

რაკი ქალაქის ცხოვრება ჯერ განვითარებული არ არის, რა ანგარიშია, სამურზაყანოელმა თაეისი მამა-პაპეული სამოსახლო ადგილი გაჰყიდოს, თაეისი სოფელი და საზოგადოება დატო�და მემამულისაგან კერძო ნაფელის ნაპერი სხვაგან იყიდოს, იქ გადასახლდეს და მით დაჭკოგოს სამუდამოთ უფლება „სოობშო“ მიწოთა სარგებლობაზე. წინ-დაუხედავნი, შუამამეკოლობაზე არა-მზრუნავნი, ან უკეთესის მაძიებელნი თუ იზამენ ამას. ჩვენ ეამბობთ მიამეალზე, ხოლო დღეს სამურზაყანოში იმიტომაც არ იყიდება „ობშინაში“ მიწა, რომ ჯერ კერძო საკუთრებათ მიცემა, მიზომება დასრულებული არ არის...

Ა. ᲯᲘ—Შ.

მუშის სიზმარი.

ᲛᲘᲗᲔᲑᲘᲡ ᲛᲘᲬᲘᲗ, დიდი ჭრიხნის ქვეშო სიბნელეში
ᲔᲬᲚᲘ ᲛᲣᲨᲐᲝ, ᲩᲔᲛ ᲔᲡᲬᲠᲘᲡ ᲩᲘᲗᲘᲡ ᲜᲐᲬᲘᲚᲘᲡᲐ,
თავი დაეკოდოთ კოსტი ქუდ ᲠᲝᲛᲔᲚᲘᲡᲗᲕᲘᲡ,
მსოფლოთ ეს იყო მისი სამედიცინო, მისი ᲐᲥᲘᲛᲘ.
ᲫᲘᲜᲐᲜ ᲛᲣᲨᲘᲡ, ᲘᲡᲬᲠᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲓᲔᲓᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ,
მის მძლავრი მეკრდი ოფლიანი მეიმეი ᲝᲘᲠᲜᲔᲚ,
და ᲐᲛᲔᲠᲘᲗᲘᲗ ᲪᲘᲜᲔᲚᲘ ᲝᲘᲝ ᲡᲘᲚᲔᲡ მის ᲛᲘᲜᲔᲚ,
რამე�nთ დიდათ გამეწარეთ ᲓᲔᲣᲛᲘᲗᲘᲗᲘᲡ ᲑᲠᲫᲝᲚᲐ.
ᲛᲐᲒᲠᲐᲛ, ᲜᲔᲚ-ᲜᲔᲚᲐᲓ ᲨᲔᲣᲜᲯᲜᲘᲡ ᲜᲐᲜᲝᲤᲚᲔᲚᲘ ᲨᲣᲨᲔᲚᲘ,
ᲡᲘᲡᲘᲚᲘ ᲒᲐᲓᲐᲭᲘᲚᲘ ᲡᲘᲜᲝᲤᲚᲔᲘᲗᲘᲡ ᲨᲣᲠᲘᲡ,
ᲓᲔᲡᲘᲚ, ᲛᲘᲓᲘᲛᲘᲓ ᲐᲠᲔ ᲔᲚᲔᲠᲘᲡ ᲛᲘᲡ ᲛᲝᲡᲘᲚᲔᲑᲐ,
ᲐᲭᲛᲔ ᲒᲔ ᲣᲡᲬᲠᲐ ᲪᲮᲝᲠᲔᲑᲐᲗᲘᲡ ᲛᲘᲡᲮᲘᲚᲔᲑᲐᲗᲐ ᲮᲔᲚᲔᲑᲘ!
ᲛᲐᲒᲐ ᲡᲘᲖᲛᲐᲠᲘ, ᲯᲝᲯᲝᲮᲚᲘᲗᲘ ᲛᲐᲒᲐ ᲡᲘᲖᲛᲐᲠᲘ
ᲓᲐᲮᲚᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲓᲐ ᲒᲣᲜᲓᲘ ᲣᲩᲣᲛ ᲛᲬᲐᲠᲘᲗ ᲓᲝᲜᲘᲡᲐ.
ᲒᲝ ᲡᲐᲑᲠᲔᲚᲓᲘᲡ, ᲨᲔᲒ-ᲓᲔᲓᲘᲡᲗᲕ, თუ ᲐᲠ ᲨᲔᲒᲚᲘ ᲠᲘᲡᲗᲕ
ᲜᲐᲜᲐᲮᲔᲚᲘ ᲠᲘᲡ ᲨᲔᲫᲚᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ, ᲠᲘᲡ ᲛᲝᲒᲝᲜᲔᲑᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲨᲔᲜᲘᲡ ᲝᲠᲘᲜᲔᲑᲐ.
ᲨᲔᲓᲒᲘᲗ ᲑᲔᲯᲔᲠᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲗᲐᲕᲘᲡ ᲗᲐᲕᲘᲡ ᲡᲘᲡᲚᲘᲡ ᲓᲐᲮᲝᲠᲘᲗᲕᲔᲚᲘ,
ᲡᲘᲡᲚᲘᲡ ᲙᲐᲠᲕᲔᲑᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲒᲐᲮᲡᲚᲘᲡ ᲓᲐ ᲓᲝᲜᲘᲡ,
ᲓᲘᲗᲘᲗ ᲗᲐᲕᲘᲡ ᲙᲐᲠᲐ, ᲛᲐᲒᲠᲐᲛ ᲐᲛᲘᲗ ᲛᲘᲡᲘᲡ ᲪᲮᲝᲚ-ᲛᲔᲜᲔᲚᲘᲗ

ᲕᲔᲜᲐ.

(დასასრული *)

ᲒᲐᲣᲯᲔᲗᲘᲡ ᲬᲣᲗᲘᲡᲐ ᲐᲣᲒᲣᲡᲢᲘᲜᲘᲡ-ᲙᲘᲠᲘᲜᲘᲡ ᲯᲐᲒᲔᲗᲙᲐᲠᲔ, ᲞᲠᲘᲜᲪᲘᲡᲐ ᲛᲐᲠᲘᲐ-ᲥᲠᲘᲡᲢᲔᲜᲘᲡ ᲡᲐᲡᲐᲚᲐᲕᲐᲖᲔ, — ᲒᲐᲜᲐᲒᲠᲫᲝᲑᲓᲐ ᲛᲖᲔᲗᲣᲠᲘ ᲑᲔᲠᲜᲘᲜᲘ: ᲐᲛ ᲡᲐᲣᲚᲐᲖᲔ ᲪᲜᲝᲑᲘᲚᲘ ᲙᲐᲜᲗᲐᲡ ᲮᲔᲚᲘᲗᲐ ᲒᲐᲯᲣᲗᲔᲡᲣᲚᲘᲐ ᲛᲐᲠᲘᲐᲜᲘᲡᲐ ᲐᲯᲛᲔᲓᲐᲛ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲘᲪ ᲛᲗᲔᲚᲘ ᲞᲘᲠᲘᲛᲘᲗ ᲬᲐᲠᲛᲝᲐᲒᲔᲓᲔᲜᲔ; ᲒᲐᲛᲝᲥᲐᲜᲓᲔᲑᲣᲚᲘᲐ ᲞᲘᲠᲐᲛᲘᲓᲐ; ᲖᲔᲓᲐᲛᲓᲔᲑᲘ ᲞᲠᲝᲒᲠᲐᲛᲐ ᲨᲔᲜᲘᲠᲘ ᲥᲐᲚᲗᲐᲗᲕᲔ ᲒᲐᲛᲘᲡᲐᲮᲣᲚᲘᲐ „ᲪᲘᲪᲘᲚ-ᲛᲝᲥᲐᲛᲓᲔᲓᲘᲡ“ ᲓᲐ ᲛᲘᲐᲪᲘᲡ ᲛᲘᲪᲘᲐᲚᲔᲑᲣᲚᲘᲡ ᲤᲘᲠᲤᲚᲘᲡ; ᲒᲔᲤᲠᲔᲚᲨᲘ ᲝᲠᲘ ᲞᲐᲢᲐᲠᲐ, ᲗᲛᲘᲗᲐᲜ ᲨᲔᲛᲬᲘᲠᲔᲑᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲨᲔᲜᲘᲠᲘ ᲥᲐᲚᲗᲐᲗᲕᲔ ᲒᲐᲛᲘᲡᲐᲮᲣᲚᲘᲐ „ᲒᲔᲣᲚᲛᲘᲗᲐᲪᲘᲠᲝᲑᲐᲡᲗᲕᲘᲡ“ ᲜᲐᲮᲐᲗ ᲓᲐ ᲤᲘᲗᲮᲘᲚᲐᲗ ᲛᲘᲰᲕᲐᲪᲘ ᲙᲐᲪᲘ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲗᲐᲒᲐᲜ ᲛᲐᲮᲣᲪᲘᲐ ᲙᲐᲪᲘ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲘᲪ ᲗᲐᲜ ᲐᲮᲐᲚᲒᲐᲖᲔᲓᲐ ᲥᲐᲚᲘᲨᲕᲘᲚᲘᲐ ᲛᲘᲰᲕᲐᲪᲘᲐ. ᲞᲘᲠᲐᲛᲘᲓᲐᲨᲘ ᲨᲘᲡᲐᲒᲐᲚ ᲙᲐᲠᲘᲗᲐ ᲛᲐᲠᲯᲕᲔᲜᲐ — „ᲒᲐᲛᲐᲥᲐᲜᲓᲔᲑᲣᲚᲘᲡᲐ ᲛᲫᲘᲜᲐᲠᲔ ᲚᲘᲛᲘᲜᲐ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲘᲪ ᲐᲮᲐᲚᲒᲐᲖᲔᲓᲐ ᲙᲐᲪᲘ, „ᲒᲘᲜᲔᲚᲘᲡᲗᲐᲜ“ ᲛᲘᲧᲠᲓᲜᲝᲑᲘᲐ, ᲡᲣᲚ ᲨᲘᲒᲜᲝᲛ ᲝᲠᲘ ᲞᲐᲢᲐᲠᲐ ᲐᲜᲒᲔᲚᲝᲖᲘᲐ ᲔᲠᲗᲣᲚ ᲛᲐᲠᲘᲐ-ᲥᲠᲘᲡᲢᲔᲜᲘᲡ ᲡᲣᲠᲐᲗᲐ ᲣᲪᲘᲠᲐᲕᲘᲡ, ᲛᲔᲠᲘᲡ — ᲑᲖᲘᲡ ᲢᲝᲢᲘ. ᲔᲜᲘᲡᲗᲐᲜ ᲐᲣᲬᲔᲠᲔᲚᲐ, ᲠᲐ ᲡᲐᲝᲪᲐᲠᲐ ᲮᲔᲚᲔᲠᲘᲜᲔᲑᲘᲗ ᲐᲠᲘᲡ ᲨᲔᲡᲬᲠᲣᲚᲔᲑᲣᲚᲘ ᲡᲣᲚᲘᲡ ᲛᲘᲡᲐᲪᲔᲛᲘ ᲓᲠᲛᲐ ᲐᲮᲠᲘᲐᲜᲘᲡ ᲥᲐᲜᲓᲐᲪ. ᲗᲕᲐᲚᲘᲡ ᲛᲝᲪᲘᲚᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲔᲠᲗ ᲛᲘᲛᲔᲮᲔᲠᲮᲚᲔᲑᲘᲜᲐ, ᲡᲣᲚ-ᲛᲔᲤᲣᲑᲣᲚᲔᲑᲣᲚᲘ ᲛᲘᲤᲔᲠᲔᲑᲘᲗ ᲓᲐ ᲔᲠᲗᲛᲐᲜᲗᲐ ᲨᲝᲠᲘᲡ ᲛᲘᲛᲝᲬᲔᲠᲔᲑᲘᲡ. ᲡᲝᲠᲔᲠᲘᲗ ᲐᲛ ᲓᲠᲝᲘᲡ ᲓᲐᲬᲧᲔᲑᲘᲗᲐᲜ ᲛᲘᲡᲐᲒᲐᲜ ᲓᲐ ᲛᲔᲠᲕᲔ ᲡᲐᲣᲙᲣᲜᲘᲡ ᲒᲣᲜᲔᲑᲘᲗ. ᲔᲡ ᲒᲘᲜᲓᲐ ᲘᲧᲝ ᲒᲘᲜᲓᲐ ᲬᲣᲚᲘᲐᲜᲘ ᲓᲐ ᲙᲔᲓᲠᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ, ᲗᲣᲛᲪᲐ ᲐᲠ ᲘᲪᲘᲜᲐᲡ ᲒᲘᲡ ᲠᲘᲡ ᲗᲘᲡᲐᲒᲐᲜ, ᲒᲘᲡ ᲨᲔᲛᲬᲠᲝᲜᲐᲡ, ᲓᲐ ᲐᲛ ᲠᲝᲠ ᲙᲠᲘᲜᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲡᲠᲛᲝᲓᲐᲜᲘ ᲜᲣᲗᲘᲐ ᲪᲘᲡᲠᲕᲘ ᲪᲠᲛᲔᲚᲘᲗ, ᲓᲐ ᲨᲔᲛᲝᲬᲛᲔᲑᲣᲚᲘᲡ ᲠᲝᲛᲔᲚᲘᲗᲐᲪ ᲛᲘᲜᲐᲜᲗᲔᲑᲘᲡ

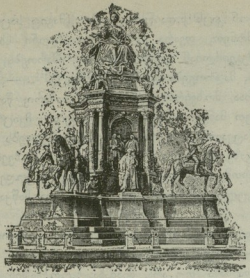

გენ. მარია-ტერეზიას ძეგლი.

ჰიგიენურათ უნდა ცხოვრებდეს, თვალები უბრწყინავს, ლოყები აწითლებული აქვს...

გენელი მეეტლე. სადმე რომ შეხვდეთ, ბატონში ვერ გამოარჩევთ; მასაც ინგლისურათ აცია, მასაც ყვავილები აშვენებს. უნდა ნახოთ, რა ამაყათ ზის ხოლმე თავის მაღალ საჯდომზე, შვენიერი ეტლის თავზე, და რა მოხდენილათ მიაგოგმანებს შესანიშნავ ჯინშის ცხენებს...

ერთ ყმაწვილს გავეცანი: მეეტლეთ ემზადებოდა. დეკანეებინა ხელში ვენის რუკა და მთელი დღეობით ქალაქში დასეირნობდა, სხვა-და-სხვა ქუჩებისა და შენობების სახელებს სწავლობდა. ესეც თავისებური სკოლაა!

ᲮᲣᲗᲠᲘᲐᲜᲘ ᲯᲘᲜᲨᲘᲡ ᲙᲐᲒᲘ. ჩაკმული "ისიც" ᲙᲝᲮᲢᲐᲗ არის, ყოველთვის სუფთა, თეთრი საყელო "აქვს, სახელოებზედაც თეთრი უელია, ფეხებზე—გაწკიპული ფეხსაცმელები აცია. თავის დაჭერაზე ეტყობა, რომ სამხედრო სამსახურშია, თუმცა რუსის ჯარის კა

„ᲙᲕᲐᲚᲘᲡ“ ᲙᲝᲠᲔᲡᲞᲝᲜᲓᲔᲜᲪᲘᲔᲑᲘ.

ᲗᲑᲘᲡ. დეკᲗᲜᲘᲡ (ᲠᲝᲭᲝᲠᲒᲔᲗᲘᲡ ᲛᲐᲮᲠᲐ.) როგორც მახსოვს, არისტოტელის ნათქვამი უნდა იყოს —„ადამიანთა უმრავლესობა უფრო ხშირად უსამართლოთ იქცევა, თუ გარემოება ხელს უწყობსო“. ეს სიტყვები დღეს თეალ-წინ დაგვიმტკიცეს ლეგიზეფის სოფლის საზოგადოების მოხელეებმა: მამასახლისმა ი—ნე ᲗᲐᲛᲐ და ნაცვალმა ხ—რე ღ—ნᲛᲐ. აი, ბატონები, საქმე რაᲜᲐ: სახელᲬᲘᲤᲝ ᲑᲔᲒᲐᲠᲐ წელს თუმც ორ ნაწილათ იყო გაყოფილი, მაგრამ თავის დროზე მისი გადახდა მაინც ძლიერ გაუᲭირთათ საწყალ გლეᲑᲘᲡ, რადგან წელს თითქᲛᲘᲡ ყველა ᲭᲐᲠᲘᲜᲐᲮᲣᲚᲝᲑᲐ, და, განსაკუთარᲘᲡᲗᲕᲘᲡ, სიმინდი, საწყალი გლეᲑᲘᲡ ერთთა-ერთი იმედი ყოველ გვარი მოთᲮᲝᲕᲜᲘᲚᲔᲑᲘᲡ აღსასრულᲔᲑᲚᲐᲓ, წინაᲓᲔᲓᲠᲔᲑᲘ ᲑᲔᲠᲗᲐ ᲮᲐᲚᲗᲐᲡ ᲘᲧᲝᲜᲔᲑᲝᲜᲔᲓᲐ. გაᲭირᲕᲘᲡ აიძულᲔᲑᲘᲡ საწყალ გლეᲑᲘ—„ᲛᲔᲓᲠᲐᲕᲐᲒ“ ᲔᲣᲭᲐᲠᲚᲘ ნახეᲑᲐᲠ ფასათ ჩაᲧᲣᲯᲐᲠᲘᲡ ᲮᲔᲚᲨᲘ მისი „ნაკტაე-ნაწᲧᲐᲒᲘ“ (ნაᲠᲝᲭᲚᲘᲠᲘ) სიმინᲓᲔ, მისი ცᲮᲝᲕᲠᲔᲑᲘᲡ ერთათ ერთი მᲐᲓᲐᲜᲐ. გლეᲑᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲐᲠᲐᲜᲐᲠᲘᲡ მიᲗᲕᲘᲗᲔᲐᲗ მამასახლისმა სასტიკი ᲑᲠᲫᲝᲚᲔᲑᲘᲗ ᲜᲐᲪᲕᲐᲚᲘ, სოფᲔᲚᲨᲘ საᲭᲘᲐᲠᲝᲗᲐ ᲛᲝᲒᲠᲯᲔᲑᲘᲗ ᲡᲐᲮᲔᲚᲛᲬᲘᲤᲝ ᲑᲔᲒᲠᲘᲡ ᲤᲣᲚᲔᲑᲘᲗ ᲠᲘ ᲐᲮᲠᲘᲗ, რომ ᲛᲘᲛᲐᲪᲔᲑᲣᲚᲘ ᲧᲣᲠᲜᲔᲑᲘᲗ ᲓᲐᲒᲘᲛᲘᲡᲮᲣᲠᲔᲗ ᲞᲝᲚᲘᲪᲘᲘᲡᲐᲜᲐᲛ. ნაᲪᲕᲐᲚᲘ ᲨᲔᲣᲬᲘᲐ ᲑᲠᲫᲝᲚᲔᲑᲐᲡ: დაიწყო სოფᲔᲚᲨᲘ საᲭᲘᲐᲠᲝᲗᲐ ᲑᲔᲒᲠᲘᲡ ᲤᲣᲚᲔᲑᲘᲡ ᲛᲝᲬᲘᲤᲐ, „სᲮᲠᲩᲘᲠᲘᲒᲘᲡᲐᲗ“ და ᲛᲝᲬᲐᲕᲣᲚᲔᲑᲘᲡ თან-ᲧᲝᲚᲝᲑᲘᲗ. სადაც მიᲘᲕᲔᲓᲜᲔ, თუ ᲤᲣᲚᲔᲑᲘ ᲔᲠᲘᲗ ᲐᲘᲪᲘᲗ, რაც გლეᲑᲘᲡ ᲤᲣᲚᲔᲑᲘᲗ გადᲔᲮᲐᲓᲐᲜ ᲔᲠᲒᲘᲗᲛᲝᲓᲐ, ორ წᲚᲘᲗᲐ მᲔᲢ ღირებულ ნივთᲘᲣᲚᲝᲑᲐᲡ, ან საქᲛᲔᲚᲘᲡ ᲐᲠᲗᲛᲘᲕᲔᲓᲘᲗ საწყალს.

ᲔᲠᲗᲘᲜ ᲐᲛ ᲒᲐᲠᲐᲜ ᲨᲔᲣᲠᲩᲔᲚᲝᲑᲐᲡ ᲒᲐᲛᲝᲩᲘᲜᲘᲗ ᲐᲛᲐᲗ ᲒᲚᲔᲑᲘᲡ ᲐᲮᲚᲝᲡ ᲯᲐ—ᲨᲕᲘᲚᲘᲜᲐᲚᲘᲡ. ᲬᲘᲜᲐᲓᲒᲣᲚᲘ ᲯᲐ—ᲨᲕᲘᲚᲘᲡ ᲮᲔᲚᲘᲡᲬᲘᲤᲝ ᲑᲔᲒᲠᲘᲡ ᲤᲣᲚᲔᲑᲘ, როგორც იყო ᲔᲨᲕᲘᲤᲝ: თავის ᲪᲮᲝᲚᲔᲚᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲛᲘᲒᲐᲠᲑᲘᲜᲐ, —„რაᲪᲮᲐ ᲮᲐᲜ ᲓᲦᲔᲡ ᲞᲝᲗᲐᲛᲨᲘᲜᲐᲜ და ᲑᲝᲠᲘᲜᲐᲜ ᲛᲣᲐ, —ᲔᲒᲒᲔᲗᲐᲡ ᲛᲔ ᲐᲠ ᲓᲐᲓᲘᲠᲘᲜ ᲨᲘᲜ,— ᲛᲘᲒ ᲐᲒᲘ ᲤᲐᲠᲐ ᲨᲘᲜ, ᲛᲐᲠᲐ ᲠᲐᲪᲮᲐ ᲤᲘᲠᲗᲐᲜ ᲙᲘᲠᲪᲮᲐᲜᲘᲐ ᲓᲐᲛᲐᲠᲗᲐᲜᲘᲗ“... დაᲘᲑᲐᲠᲔᲑᲘᲜᲐ ᲪᲮᲝᲚᲘᲡᲗᲕᲘᲡ და თეᲗᲝᲜᲗ სადღაც სამᲬᲘᲜᲐᲗᲐ ᲬᲐᲡᲕᲚᲘᲜᲔᲓᲐ. ᲪᲮᲝᲚ ᲮᲜᲘᲡ ᲨᲘᲗᲓᲔᲒ ნაᲪᲕᲐᲚᲘ ᲛᲝᲘᲒᲔ თავის ᲙᲠᲔᲑᲘᲗ და თან ᲮᲛᲐ ᲛᲐᲦᲚᲔ ᲛᲝᲛᲘᲫᲐᲮᲜᲐᲗ „ᲤᲐᲠᲐ ᲒᲐᲐᲮᲐᲠᲘᲠᲗᲐᲗ“. ᲯᲐᲚᲑᲐ თავის ᲙᲚᲘᲠᲘᲡ ᲓᲐᲮᲐᲠᲔᲑᲐ ᲐᲐᲮᲡᲝᲜᲔᲡ: ᲩᲭᲐᲠᲐ ᲤᲣᲚᲘ ᲛᲘᲣᲤᲐᲚᲔᲑᲐ და ᲗᲥᲛᲝᲜ:—„ᲐᲛᲘᲡ ᲙᲘᲠᲔᲑᲘᲡᲐ ᲐᲚᲚᲐ ᲛᲘᲒᲛᲘᲫᲔᲗ ᲑᲐᲢᲝᲜᲔᲑᲝᲜᲐ“.—რა ᲙᲘᲠᲔᲑᲘᲡᲐᲐᲠ?.. ᲛᲘᲒᲐᲮᲔᲗ ᲨᲘᲗᲐᲮᲐ ნაᲪᲕᲐᲚᲘ,—„ᲐᲒᲐ ᲤᲐᲠᲐ ᲨᲘᲜ ᲛᲘᲓᲐᲒᲔᲗ ᲚᲘᲡ ᲐᲚᲡᲠᲣᲚᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲯᲔᲚᲐᲚᲘᲡ ᲒᲘᲜᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲛᲘᲣᲠᲗᲘᲡ ᲤᲐᲠᲐ ᲠᲐᲪᲮᲐ ᲮᲜᲐ ᲣᲜᲓᲐ ᲛᲘᲣᲮᲒᲠᲘᲗᲐ ᲐᲛ ᲑᲝᲠᲩᲘᲠᲘᲒᲘᲡᲗᲕᲘᲡ“... ᲠᲐᲛᲓᲔᲜᲘᲗᲘ ᲓᲐᲒᲘᲛᲘᲡᲮᲣᲠᲔᲗ ᲛᲐᲛᲐᲡᲐᲮᲚᲘᲡᲗᲐᲜ ᲛᲘᲜᲓᲐ ᲛᲘᲜᲐᲪᲕᲐᲚᲘ ᲛᲘᲗᲘᲗᲔᲑᲘᲗ ᲓᲐᲛᲐᲠᲗᲣᲚᲘ ᲤᲐᲡᲐᲗ ᲘᲧᲝᲜᲔᲑᲝᲜᲔᲓᲐ. ᲒᲐᲭᲘᲠᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲐᲘᲫᲣᲚᲔᲑᲘᲡ ᲡᲐᲬᲧᲐᲚᲘ ᲒᲚᲔᲑᲘ—„ᲛᲔᲓᲠᲐᲕᲐᲒ“ ᲔᲣᲭᲐᲠᲚᲘ ᲜᲐᲮᲔᲚᲘᲡ ᲤᲐᲡᲐᲗ ᲩᲐᲧᲣᲯᲐᲠᲘᲡ ᲮᲔᲚᲨᲘ მისი „ნაკტაე-ნაწᲧᲐᲒᲘ“ (ნაᲠᲝᲭᲚᲘᲠᲘ) სიმინᲓᲔ, მისი ცᲮᲝᲕᲠᲔᲑᲘᲡ ერთათ ერთი მᲐᲓᲐᲜᲐ. ᲒᲚᲔᲑᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲐᲠᲐᲜᲐᲠᲘᲡ ᲛᲘᲣᲗᲓᲔᲗᲐᲗ მამასახლისმა სასტიკი ᲑᲠᲫᲝᲚᲔᲑᲘᲗ ᲜᲐᲪᲕᲐᲚᲘ, სოფᲔᲚᲨᲘ საᲭᲘᲐᲠᲝᲗᲐ ᲛᲝᲒᲠᲯᲔᲑᲘᲗ ᲡᲐᲮᲔᲚᲛᲬᲘᲤᲝ ᲑᲔᲒᲠᲘᲡ ᲤᲣᲚᲔᲑᲘᲗ ᲠᲘ ᲐᲮᲠᲘᲗ, რომ ᲛᲘᲛᲐᲪᲔᲑᲣᲚᲘ ᲧᲣᲠᲜᲔᲑᲘᲗ ᲓᲐᲒᲘᲛᲘᲡᲮᲣᲠᲔᲗ ᲞᲝᲚᲘᲪᲘᲘᲡᲐᲜᲐᲛ. ᲜᲐᲪᲕᲐᲚᲘ ᲨᲔᲣᲬᲘᲐ ᲑᲠᲫᲝᲚᲔᲑᲐᲡ: დაიწყო სოფᲔᲚᲨᲘ საᲭᲘᲐᲠᲝᲗᲐ ᲑᲔᲒᲠᲘᲡ ᲤᲣᲚᲔᲑᲘᲡ ᲛᲝᲬᲘᲤᲐ, „სᲮᲠᲩᲘᲠᲘᲒᲘᲡᲐᲗ“ და ᲛᲝᲬᲐᲕᲣᲚᲔᲑᲘᲡ თან-ᲧᲝᲚᲝᲑᲘᲗ. სადაც მიᲘᲕᲔᲓᲜᲔ, თუ ᲤᲣᲚᲔᲑᲘ ᲔᲠᲘᲗ ᲐᲘᲪᲘᲗ, რაც გლეᲑᲘᲡ ᲤᲣᲚᲔᲑᲘᲗ გადᲔᲮᲐᲓᲐᲜ ᲔᲠᲒᲘᲗᲛᲝᲓᲐ, ორ წᲚᲘᲗᲐ მᲔᲢ ღირებულ ნივთᲘᲣᲚᲝᲑᲐᲡ, ან საქᲛᲔᲚᲘᲡ ᲐᲠᲗᲛᲘᲕᲔᲓᲘᲗ საწყალს.

ᲔᲠᲗᲘᲜ ᲐᲛ ᲒᲐᲠᲐᲜ ᲨᲔᲣᲠᲩᲔᲚᲝᲑᲐᲡ ᲒᲐᲛᲝᲩᲘᲜᲘᲗ ᲐᲛᲐᲗ ᲒᲚᲔᲑᲘᲡ ᲐᲮᲚᲝᲡ ᲯᲐ—ᲨᲕᲘᲚᲘᲜᲐᲚᲘᲡ. ᲬᲘᲜᲐᲓᲒᲣᲚᲘ ᲯᲐ—ᲨᲕᲘᲚᲘᲡ ᲮᲔᲚᲘᲡᲬᲘᲤᲝ ᲑᲔᲒᲠᲘᲡ ᲤᲣᲚᲔᲑᲘ, როგორც იყო ᲔᲨᲕᲘᲤᲝ: თავის ᲪᲮᲝᲚᲔᲚᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲛᲘᲒᲐᲠᲑᲘᲜᲐ,—„რაᲪᲮᲐ ᲮᲐᲜ ᲓᲦᲔᲡ ᲞᲝᲗᲐᲛᲨᲘᲜᲐᲜ ᲛᲣᲐ ᲑᲝᲠᲘᲜᲐᲜ, ᲔᲒᲒᲔᲗᲐᲡ ᲛᲔ ᲐᲠ ᲓᲐᲓᲘᲠᲘᲜ ᲨᲘᲜ,— ᲛᲘᲒ ᲐᲒᲘ ᲤᲐᲠᲐ ᲨᲘᲜ, ᲛᲐᲠᲐ ᲠᲐᲪᲮᲐ ᲤᲘᲠᲗᲐᲜ ᲙᲘᲠᲪᲮᲐᲜᲘᲐ ᲓᲐᲛᲐᲠᲗᲐᲜᲘᲗ“... ᲓᲐᲘᲑᲐᲠᲔᲑᲘᲜᲐ ᲪᲮᲝᲚᲘᲡᲗᲕᲘᲡ და თეᲗᲝᲜᲗ სადღაც სამᲬᲘᲜᲐᲗᲐ ᲬᲐᲡᲕᲚᲘᲜᲔᲓᲐ. ᲪᲮᲝᲚ ᲮᲜᲘᲡ ᲨᲘᲗᲓᲔᲒ ნაᲪᲕᲐᲚᲘ ᲛᲝᲘᲒᲔ თავის ᲙᲠᲔᲑᲘᲗ და თან ᲮᲛᲐ ᲛᲐᲦᲚᲔ ᲛᲝᲛᲘᲫᲐᲮᲜᲐᲗ „ᲤᲐᲠᲐ ᲒᲐᲐᲮᲐᲠᲘᲠᲗᲐᲗ“. ᲯᲐᲚᲑᲐ თავის ᲙᲚᲘᲠᲘᲡ ᲓᲐᲮᲐᲠᲔᲑᲐ ᲐᲐᲮᲡᲝᲜᲔᲡ: ᲩᲭᲐᲠᲐ ᲤᲣᲚᲘ ᲛᲘᲣᲤᲐᲚᲔᲑᲐ და ᲗᲥᲛᲝᲜ:—„ᲐᲛᲘᲡ ᲙᲘᲠᲔᲑᲘᲡᲐ ᲐᲚᲚᲐ ᲛᲘᲒᲛᲘᲫᲔᲗ ᲑᲐᲢᲝᲜᲔᲑᲝᲜᲐ“.—რა ᲙᲘᲠᲔᲑᲘᲡᲐᲐᲠ?.. ᲛᲘᲒᲐᲮᲔᲗ ᲨᲘᲗᲐᲮᲐ ნაᲪᲕᲐᲚᲘ,—„ᲐᲒᲐ ᲤᲐᲠᲐ ᲨᲘᲜ ᲛᲘᲓᲐᲒᲔᲗ ᲚᲘᲡ ᲐᲚᲡᲠᲣᲚᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲯᲔᲚᲐᲚᲘᲡ ᲒᲘᲜᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲛᲘᲣᲠᲗᲘᲡ ᲤᲐᲠᲐ ᲠᲐᲪᲮᲐ ᲮᲜᲐ ᲣᲜᲓᲐ ᲛᲘᲣᲮᲒᲠᲘᲗᲐ ᲐᲛ ᲑᲝᲠᲩᲘᲠᲘᲒᲘᲡᲗᲕᲘᲡ“

ᲛᲐᲠᲯᲕᲔᲜᲘᲫᲔ.

*
**

ᲡᲝᲛᲮᲘᲗᲘ ᲜᲘᲜᲐ (ᲠᲝᲭᲝᲠᲒᲔᲗᲘᲡ ᲛᲐᲮᲠᲐ) ᲒᲣᲠᲘᲘᲡ ᲔᲠᲗᲐ ᲛᲘᲒᲠᲔᲚᲘᲜᲔ ᲙᲣᲗᲝᲜᲔᲗᲘᲡ ᲛᲘᲣᲗᲘᲗᲔᲑᲓᲐ. ᲬᲐᲠᲛᲝᲛᲐᲪᲔᲑᲘᲡ ᲝᲠᲐᲠᲘᲡ ᲮᲘᲠᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲐᲓᲐᲚᲘᲡ, ᲧᲝᲕᲔᲚᲘ ᲙᲣᲗᲮᲘᲗ ᲛᲘᲗᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲨᲔᲛᲝᲬᲛᲣᲚᲘᲡᲗᲕᲘᲡ. ᲰᲐᲯᲐ ᲛᲘᲢᲩᲝᲜᲘᲡ-ᲛᲘᲢᲩᲝᲜᲘᲡ ᲙᲐᲠᲒᲘᲗ ᲓᲐ ᲛᲝᲜᲐᲪᲕᲔᲑᲘᲗ ᲨᲔᲛᲝᲬᲛᲣᲚᲘᲡ. ᲐᲡᲐᲜᲘ, რომ ᲪᲘᲒᲝ ᲪᲮᲚᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲐᲘᲗᲐᲛᲘᲧᲝᲗᲡ ᲛᲘᲬᲘᲗᲐᲗᲡ ᲨᲔᲬᲘᲜᲔᲑᲘᲗ ᲐᲛ. ᲛᲪᲮᲝᲠᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲛᲘᲒᲠᲔᲚᲘᲜᲔᲡ ᲡᲐᲛᲐᲡ ᲙᲝᲛᲔᲚᲘᲗᲐᲛ ᲘᲠᲘᲪᲐ-

ხება; სოფელს ერთ კლასიანი სამინისტრო სკოლა აქვს, მასწავლებელი ბეჭითი და გულმოდგინე კაცი ᲰᲐᲮᲐᲠ. ზნეობრივი აქაური მცხოვრებლები ახალო-მაზლო სოფლებს არ ჩამორჩებიან: ქურდობა აფიზაკობა და ერთმანეთის მტრობა ძვირია მათში. წიგნთ-საკაეის დაარსებაც განეიზრახეთ, მაგრამ საუბედურო ᲬᲔᲚᲘᲬᲘᲓᲔᲜ ᲒᲐᲓᲔᲚᲘ და ნებართეას ᲔᲔᲠ ᲔᲔᲚᲘᲠᲘᲡᲔᲑᲐ.

დიდ გაჭირვებაში არიან აქაურები უგზოობის გამო. ნაწარმოობის გასაყიდელი მცხოვრებლები დაბა ლანჩხუთში მიდიან. მართალია ადგილობრივ მამასახლისის თაოსნობით, დაიწყეს გზის კეთება დაბა ლანჩხუთამდის, მაგრამ აგერ სამი წელი გადის, და ამ გზას მაინც კი ᲕᲔᲠᲔᲚᲐ-ᲠᲐ. მხოლოთ ცხენით შეიძლება იმოგზაუროს კაცმა, ისიც ᲒᲐᲭᲘᲠᲕᲔᲑᲘᲗ. თეარა ურმით აქ შეუძლებელია. 1896 წლის ბოლოს მამასახლისობა ახალ პირს ᲔᲠᲒᲐ, ᲮᲝᲚᲝ ᲩᲜᲘᲐᲠᲔᲑᲓᲘᲡ. ამ უკანასკნელისა მცხოვრებლებს დიდი იმედი აქვთ, რომ ეცდება და ᲩᲔᲠᲔ ᲒᲐᲭᲘᲠᲕᲔᲑᲘᲡ ᲛᲝᲣᲯᲣᲠᲕᲔᲑᲘᲡ ᲠᲐᲡᲐᲛᲔᲠ.

ი. ᲯᲣᲜ—ᲔᲚᲘ.

***

ᲐᲮᲐᲚᲘᲡᲣᲜᲓᲠᲝᲛᲝᲜᲐᲮᲔ. ᲩᲔᲠᲔ ᲥᲐᲚᲐᲥᲘ ᲒᲣᲠᲘᲐ თეკლათის დედათა მონასტერიდან ორი პატიოსანი მონაზონი წარსულ სექტემბერში, რომელთაც ᲩᲭᲝᲜᲓᲐᲗ ᲙᲝᲜᲓᲐᲙᲘ ᲐᲠᲜᲔᲛᲜᲔᲠᲚᲘᲗᲘᲡᲐᲜ ᲮᲔᲚ-ᲛᲬᲘᲤᲔᲚᲘᲗ და ᲐᲒᲠᲝᲔᲑᲓᲐᲗ ᲤᲣᲚᲘ მონასტრის საქალაქო სკოლის დასაარსებლათ, აქედან წავიდენ ყარსში, სარაკამიშში და კაგიზმანსა და ერეევანში. როგორც თითონ ამბობდენ, დიდი თანაგრძნობა და შეშფოთება აღმოუჩენიათ ამ სრულიად უცხო ᲥᲔᲧᲔᲜᲘᲡ ᲮᲐᲚᲮᲘᲡ, და ეს საქმითაც ᲜᲐᲛᲓᲕᲘᲚᲘᲗᲐᲗ ᲩᲐᲜᲓᲐ. აქედან რო ერეევანში წავიდენ, ოთხასი მანეთი მე მომმარეს, რადგან ᲒᲬᲘᲜᲝᲓᲐᲗ ᲒᲖᲐᲨᲘ ᲤᲣᲚᲘᲡ ᲢᲐᲠᲘᲒᲘᲡ. უნდა ეთქვა რო დიდი მწუხარება კი გამოიარეს საწყლებმა ᲔᲜᲘᲡ ᲣᲪᲝᲜᲝᲠᲑᲘᲗ, რადგან აქაური, არა თუ მარტო მდაბიო ᲮᲐᲚᲮᲘ, თითქმის მაღალი წოდების პირნეკ ᲚᲐᲮᲐᲠᲐᲯᲑᲘᲗ მხოლოთ სომხურს ᲒᲝᲗᲝᲠᲣᲚᲘ ᲔᲜᲐᲖᲔ და ᲮᲝᲜᲐᲠᲘ ᲠᲣᲡᲣᲚᲘᲡᲐᲜ, ᲛᲝᲚᲐᲠᲬᲜᲔᲑᲘᲗ კი ამ ᲔᲜᲘᲡᲐᲜᲘᲡ ᲔᲠᲗᲘᲜ ᲡᲘᲢᲧᲕᲘᲗ ᲐᲠᲐ ᲒᲐᲒᲔᲑᲔᲜᲝᲗᲐᲜᲐ, თუმცა ამ ᲛᲘᲖᲖᲘᲗ ᲘᲛᲘᲗᲝᲛ ᲙᲔᲗᲘᲚᲘ ᲒᲐᲜᲬᲘᲠᲐᲮᲔᲗ ᲡᲠᲣᲚᲘᲐᲠᲐᲥ ᲮᲔᲚᲘᲐ ᲐᲠ ᲨᲔᲣᲨᲐᲚᲐ.

დიდი ᲛᲐᲓᲚᲝᲜᲐᲜᲘ ᲓᲘᲠᲘᲡᲘᲐ ᲣᲤᲝᲠᲝᲡᲘᲐ ᲛᲝᲜᲐᲖᲝᲜᲘᲡ ᲐᲚᲐᲖᲐᲜᲘ ᲪᲘᲛᲝᲜᲘᲡ ᲡᲘᲣᲠᲘᲐ, და ᲐᲒᲠᲔᲗᲔᲠᲔ ᲛᲔᲝᲠᲔ ᲜᲐᲬᲘᲚᲘᲐ ᲛᲝᲜᲐᲖᲝᲜᲘᲡ, ᲐᲛ ᲔᲓᲒᲐᲠ ᲒᲣᲚᲘ-ᲛᲝᲬᲘᲗᲔᲚᲘ ᲛᲝᲜᲐᲖᲝᲜᲘᲡ. ᲐᲛ ᲡᲘᲛᲠᲐᲕᲚᲔᲑᲘᲡᲐᲜ და ᲐᲛᲘᲗᲝᲜᲐᲜ ᲐᲠᲘᲡ ᲛᲘᲜᲓᲝᲑᲘᲡ ᲛᲝᲜᲐᲖᲝᲜᲘᲡ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗ ᲓᲐᲛᲘᲜᲐᲜᲘ ᲒᲐᲛᲝᲩᲜᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝ. ᲛᲐᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲘᲡᲐᲜ ᲛᲘᲜᲓᲝᲑᲘᲡ ᲛᲝᲜᲐᲖᲝᲜᲘᲡ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗ ᲓᲐᲛᲘᲜᲐᲜ ᲒᲐᲛᲝᲩᲜᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝ. ᲛᲐᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲘᲡᲐᲜ ᲛᲘᲜᲓᲝᲑᲘᲡ ᲛᲝᲜᲐᲖᲝᲜᲘᲡ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗ ᲓᲐᲛᲘᲜᲐᲜ ᲒᲐᲛᲝᲩᲜᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝ. ᲒᲖᲐᲨᲘ ᲤᲣᲚᲘᲡ ᲢᲐᲠᲘᲒᲘᲡ. ᲣᲜᲓᲐ ᲔᲗᲥᲕᲐ ᲠᲐ ᲓᲘᲓᲘ ᲛᲬᲣᲮᲐᲠᲔᲑᲐ კი გამოიარეს საწყლებმა ᲔᲜᲘᲡ ᲣᲪᲝᲜᲝᲠᲑᲘᲗ, რადგან აქაური, არა თუ მარტო მდაბიო ᲮᲐᲚᲮᲘ, თითქმის მაღალი წოდების პირნეკ ᲚᲐᲮᲐᲠᲐᲯᲑᲘᲗ მხოლოთ სომხურს ᲒᲝᲗᲝᲠᲣᲚᲘ ᲔᲜᲐᲖᲔ და ᲮᲝᲜᲐᲠᲘ ᲠᲣᲡᲣᲚᲘᲡᲐᲜ, ᲛᲝᲚᲐᲠᲬᲜᲔᲑᲘᲗ კი ამ ᲔᲜᲘᲡᲐᲜᲘᲡ ᲔᲠᲗᲘᲜ ᲡᲘᲢᲧᲕᲘᲗ ᲐᲠᲐ ᲒᲐᲒᲔᲑᲔᲜᲝᲗᲐᲜᲐ, თუმცა ამ ᲛᲘᲖᲖᲘᲗᲝᲛ ᲘᲛᲘᲗᲝᲛ ᲙᲔᲗᲘᲚᲘ ᲒᲐᲜᲬᲘᲠᲐᲮᲔᲗ ᲡᲠᲣᲚᲘᲐᲠᲐᲥ ᲮᲔᲚᲘᲐ ᲐᲠ ᲨᲔᲣᲨᲐᲚᲐ.

ᲞᲝᲚᲘᲢᲘᲙᲘᲡᲣᲠᲘ ᲞᲐᲠᲢᲘᲔᲑᲘ ᲒᲔᲠᲛᲐᲜᲘᲐᲨᲘ.

(ᲒᲣᲨᲘᲜ ᲓᲐ ᲓᲦᲔᲡ).

ᲬᲘᲠᲐᲚᲘ ᲛᲝᲜᲐᲠᲥᲘ *)

ᲞᲐᲠᲢᲘᲐᲗᲐ ᲒᲐᲛᲝᲠᲙᲕᲔᲚᲐ ᲓᲐ ᲞᲐᲠᲢᲘᲐᲗᲐ ᲑᲠᲫᲝᲚᲐ.

ᲜᲐᲒᲘᲝᲜᲐᲚᲣᲠ-ᲓᲔᲛᲝᲙᲠᲐᲢᲘᲐ.

ᲓᲔᲙᲔᲛᲑᲠᲘᲡ 17 ᲒᲐᲛᲝᲥᲕᲔᲚᲘᲗ ᲞᲠᲝᲒᲠᲐᲛᲐᲨᲘ ᲩᲐᲛᲝᲪᲔᲑᲣᲚᲘᲐ: ᲠᲔᲠᲘᲡᲢᲐᲜᲘᲡ ᲣᲜᲓᲐ ᲛᲘᲪᲔᲚᲘᲡ ᲣᲤᲚᲔᲑᲐ ᲒᲐᲓᲐᲡᲐᲮᲚᲔᲑᲘᲡ ᲐᲠᲩᲔᲣᲤᲘᲡ ᲜᲘᲗᲐ-ᲓᲐᲠᲗᲘᲡ ᲓᲐ ᲒᲐᲜᲐᲬᲘᲚᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ. ᲠᲔᲠᲘᲡᲢᲐᲜᲘ ᲛᲘᲠᲔᲠ ᲨᲔᲛᲝᲬᲛᲔᲑᲣᲚᲘᲐ ,,ᲩᲔᲠᲔ ᲛᲝᲒᲝᲜᲗᲐᲜ ᲠᲔᲠᲘᲡᲢᲐᲜᲘᲡ, ᲤᲠᲐᲜᲙᲘᲣᲠᲢᲘᲡ ᲞᲐᲠᲚᲐᲛᲔᲜᲢᲘᲡ ᲛᲘᲠᲔᲠ ᲨᲔᲛᲝᲬᲛᲔᲑᲣᲚᲘᲐ ,,ᲫᲘᲠᲘᲗᲐᲓᲘ ᲣᲤᲚᲔᲑᲔᲑᲘ'' (1848 – 49 ᲬᲬ.) ᲒᲐᲜᲐᲮᲝᲠᲪᲘᲔᲚᲘᲡ ᲓᲐ ᲡᲘᲧᲝᲤᲔᲚᲗᲐᲗ ᲗᲐᲜᲐᲬᲧᲝᲠᲘᲡ ᲓᲐ ᲞᲘᲠᲓᲐᲞᲘᲠ ᲐᲠᲩᲔᲣᲤᲘᲡ ᲣᲤᲚᲔᲑᲐ ᲡᲐᲘᲚᲝᲛᲓᲘᲡ ᲙᲔᲜᲭᲘᲡ ᲧᲠᲘᲗ ᲓᲐᲘᲪᲕᲔᲡ''.

ᲐᲡᲔᲗᲘᲐ ᲘᲡ ᲐᲮᲐᲚᲘ ᲞᲐᲠᲢᲘᲐ. ᲛᲘᲡᲘ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗᲣᲚᲔᲑᲐ ᲝᲠ ᲜᲐᲘᲠᲘᲐ: ᲜᲐᲪᲘᲝᲜᲐᲚᲣᲠᲘ ᲐᲜ la ᲑᲘᲡᲛᲐᲠᲙᲘ, ᲘᲒᲘ ᲛᲗᲐᲔᲠᲝᲑᲘᲡ ᲓᲐ ᲙᲝᲜᲡᲢᲘᲢᲣᲪᲘᲘᲡ ᲓᲐᲪᲕᲘᲗ ᲣᲤᲚᲔᲑᲐ. ᲘᲡ ᲐᲠᲘᲡ ᲐᲛᲘᲡᲗᲐᲕᲘᲡ ᲚᲘᲑᲔᲠᲐᲚᲘ, ᲐᲛᲘᲗ ᲘᲡ ᲓᲐᲪᲐ ᲘᲛ ᲓᲠᲝᲨᲘ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲗᲐᲜᲐᲪ ᲑᲣᲠᲟᲣᲐᲖᲘᲐ ᲣᲤᲚᲔᲑᲐ ᲓᲐᲪᲕᲐ. ᲐᲛ ᲡᲐᲮᲘᲗ, ᲔᲠᲗᲘᲡ ᲛᲮᲠᲘᲗ, ᲛᲗᲐᲕᲠᲝᲑᲘᲡ ᲠᲐᲪ ᲨᲔᲘᲫᲚᲔᲑᲐ ᲛᲔᲢᲘ ᲫᲐᲚᲐ ᲰᲥᲜᲓᲔᲓᲐ, ᲛᲔᲢᲘ ᲛᲮᲔᲓᲠᲝᲑᲐ ᲰᲥᲐᲕᲓᲔᲓᲐ, ᲛᲔᲢᲘ ᲑᲘᲣᲠᲝᲙᲠᲐᲢᲘᲐ, ᲞᲝᲚᲘᲪᲘᲐ და ᲛᲐᲗᲘᲡ ᲐᲛᲧᲝᲚᲔ-ᲓᲐᲛᲧᲝᲚᲘ, ᲛᲔᲝᲠᲔ ᲛᲮᲠᲘᲗ, ᲮᲐᲚᲮᲘᲡ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲘᲡᲐᲒᲐᲜ ᲐᲠᲘᲡ ᲓᲐᲠᲩᲔᲣᲤᲘᲡ ᲓᲐ ᲞᲝᲚᲘᲪᲘᲐᲡ ᲰᲥᲐᲕᲓᲔᲓᲐ. ᲐᲠᲘᲡ ᲔᲠᲗᲘᲡ ᲓᲠᲝᲨᲘ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲗᲐᲜᲐᲪ ᲓᲐᲛᲘᲜᲐᲡ ᲐᲠᲘᲡ ᲓᲐᲠᲩᲔᲣᲤᲘᲡ ᲓᲐ ᲞᲝᲚᲘᲪᲘᲐᲡ ᲰᲥᲐᲕᲓᲔᲓᲐ. ᲘᲡ ᲐᲠᲘᲡ ᲔᲠᲗᲘ ᲓᲐ ᲘᲛᲘᲒᲔ ᲓᲠᲝᲨᲘ, ᲔᲠᲗᲘ ᲓᲐ ᲘᲛᲘᲒᲔ ᲐᲚᲐᲒᲐᲡᲗᲐᲜ ᲝᲠᲘ ᲛᲝᲠᲘᲐᲠᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲓᲐ ᲮᲐᲚᲮᲘᲡ—ᲣᲤᲝᲠᲝᲡᲝᲑᲘᲡ ᲓᲐᲜᲐᲨᲐᲣᲚᲘ ᲐᲠᲘᲡ ᲛᲘᲜᲓᲝᲑᲘᲡ ᲓᲐᲛᲘᲜᲐᲜ ᲒᲐᲛᲝᲩᲜᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝ. ᲛᲐᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲘᲡᲐᲜ ᲛᲘᲜᲓᲝᲑᲘᲡ ᲛᲝᲜᲐᲖᲝᲜᲘᲡ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗ ᲓᲐᲛᲘᲜᲐᲜ ᲒᲐᲛᲝᲩᲜᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝ. ᲒᲖᲐᲨᲘ ᲤᲣᲚᲘᲡ ᲢᲐᲠᲘᲒᲘᲡ. ᲐᲛᲘᲡ ᲗᲘᲗᲝᲜᲐᲜ ᲐᲠᲘᲡᲐᲜ ᲓᲐᲛᲝᲙᲘᲓᲔᲑᲣᲚᲘ ᲚᲘᲑᲔᲠᲐᲚᲘ ᲞᲠᲘᲜᲪᲘᲞᲘ ᲐᲠᲐᲠᲘᲡ ᲐᲠᲐᲠᲐ ᲛᲮᲝᲚᲝᲓ ᲠᲝᲛᲔᲚᲗᲐᲗᲕᲘᲡ

ტისაგან—მაშასადამე ხალხისაგან—არის დამოკიდებული, როგორც ინგლისში და საფრანგეთში. აქ მთავრობა ხალხისაგან მომდინარეობს. გერმანიაში კი მთავრობა სრულიად დამოუკიდებელია პარლამენტისაგან, ესენი ერთმანერთს ებრძვიან და ასეთ გარემოებაში გამოდის ერთი პარტია და სასწაულთ მოქმედებას ჩემაბს: ორივე მეტოქეთ ერთი რეაქციტოდ დაეკმაყოფილებო. ამით ნაციონალ-ლიბერალთა დასი საშინელ ლოღიკურ უკუღმართობაში ჩავარდა. იმის წრეშს ბისმარკის საგარო პოლიტიკა, მისი ნაციონალიზმი და არ ჩრდმს მისი საშინაო პოლიტიკა, მისი კონსერვატიზმი, მაშინ, როდესაც ესენი ერთმანეთთან მეტიჩრთ შეკავშირებულნა და ერთი მეორისაგან გამოდის. კონსერვატორთ ჩრდმთ ორივე და ლოღიკა მათ რჩებათ; ლიბერალთ ჩრდმთ პირველი, უარჰყოფენ მეორეს და მით ლოღიკურ ნახტომს აკეთებენ. ეს ლოღიკა რომ პირიველნი იყოს, კიდევ არაფერია, დიდი ძალა არ ექნებაა, მაგრამ ის ისტორიული ლოღიკაა, ნაშობი ისტორიული განვითარებისა და ამტრმბ ისინი ძლიერებაა ადამიანთა ყოველივე ძალღონეს აღემატება. ის შეურყეველი ბოძია, პიტალო კლდეა, რასაც ეერაფერი ვერ გაარღვევს, ერთ ქვასაც ვერ მოაგდებიებს. მაგრამ შეიძლება ნაციონალ-ლიბერალები მართლა სასწაულ-მოქმედნი იყვენ? ავამტყუველოთ საქმენი მათი.

12 თებერვლის (1867) არჩევანმა მოგვცა ასეთი რეიხსტაგი: 99 კონსერვატორი [1]) 79 ნაციონალ-ლიბერალი, 15 ძველი ლიბერალი, 19 პროგრესისტი, 27 კლერიკალი, 13 პოლონელი და მრავალი „გარეულნი“ კონსერვატიული მიდრეკილებ-სა. სულ 297 დეპუტატი. ამათ უნდა შემოუმატებათ ახალი კონსტიტუცია. მაგრამ ბისმარკმა ამათ მის მიერ შემუშავებული კონსტიტუციია წარმოუდგინა და მითხოვა დამტკიცება. აქ, რასაკვირველია, არ იყო ის, რაც კონსტიტუციის სულს ბ ბუოს შეადგენს: „ძირითადი უფლებები“ მინისტრთა პასუხის მგებლობა, ბეჭედის სრული თავისუფლება და სხ. ოპოზიციის წინადადება—განსაკუთრებითი კომისიის არჩევა „ძირითადი უფლებებ-ს“ შესამუშავებლათ—გაშვებულ იქმნა კონსერვატორთ და ნაციონალ-ლიბერალების მიერ. აგრეთვე მეორე წინადადება, პრუსიის მეფეს აღმასრულებელი უფლება აქვს პასუხის მგებელი სამინისტროს საშუალებითა, უარჰყოფილ იქმნა. ასე ყველა პროგრესიული წინადადება გაეშვეს და 10 აპრილს მთავრობის მიერ წარმოდგენილი კონსტიტუცია დიდი უმრავლესობისაგან მიღებულ იქმნა. უმცირესობას ეკუთვნოდენ პროგრესისტები და ერთი ნაწილი კლერიკალთა და პოლონელთა. ერთმა პროგრესისტმა, ეიდლეკმა, ასე გამარტა თავისი მოქმედება: „ამ კონსტიტუციის ძალითა მხოლოთ კანცლერია (პირველი მინისტრი) პასუხის მგებელი, მაგრამ ეს არაეითარ პასუხის მგებლობას არ შეიცავს, ეინიდან ყველა არსებით გითხეაში პასუხის გებისაგან თავისუფლია. არ არის მისაღები ისეთი ცენტრალური მთავრობა, სადაც პასუხის მგებელი სამინისტრო არ არსებობს და უკმაოთ კონსტიტუციაც ფუჭი სიტყეაა: უფლება ბიუჯეტზეც არაფერ უფლებას არ შეადგენს თუ პასუხის მგებელ სამინისტროზე არ არის დამკარებული“.

ამ ნაირათ, თავერობის პირველი დიდი გამარჯვება ეს მის მიერ წარმოდგენილი კონსტიტუციის დამტკიცება იყო. ბისმარკი ამბობდა: მე ვიღწეი გერმანიის გაერთიანებისათვის, როცა თქვენ ჩემ კონსტიტუციას უარჰყოფთ, მით უარჰყოფთ სამშობლოს ერთობასაცა. აქ ის სრულ ლოღიკაშია. მისი მოწოდება სწორეთ იმაში მდგომარეობდა, რომ გერმანიის ერთობა შექმნილიყო არა ხალხის, დემოკრატიის მიერ, არამედ თავერობის და ისიც პრუსიის თავერობის მიერ, ხოლო ეს თავერობა იბრძოდა კონსერვატიული წყობილებისათვის. რაკი ნაციონალ-ლიბერალები ბისმარკის ნაციონალურ შეხედულობაზე დადგენ, ცხადია მისი კონსერვატიული შეხედულობაც უნდა მიეღოთ. ნამდვილათ კი ბისმარკისაგან საშინაო ლიბერალური პოლიტიკა მოითხოვს, მაშინ როდესაც მთელი კითხეა იმაშია, რომ ეს პოლიტიკა კონსერვატიული დარჩეს. აი, ამას ლიბერალენი ვერ მიხვდენ თუ არ მიხვდენ და ჩაეცინდენ ყალბ, ორპირი და ულოღიკო მდგომარეობაში. ბისმარკის ლოღიკას ისინი ეეღარ უმაგრდებიან და იძულებულნი არიან რასაც ერთ დღეს მიიმოქმედენენ მეორე დღეს უარჰყონ. ეს აშკარაა 1870 წ. რეიხსტა-

[1]) კონსერვატორთ პარტიას ეკიდა ორნი: კონსერვატორები და თავისუფალი კონსერვატორები. ამათ შორის სხეთა განსხვავებაა: პირველი დაფუძნებულია მხოლოთ მამეულზე, მეფენლობაზე, მეორეთ სელი მოკიდეს ეგრეთვე მრეწველობაზე, მთა-მაღლის ჩრდოეებსა და სხ. ესენი ეეთიდა-მიპიდნი-კეპტიკალისტენი. როგორც კეთილშობილი, ისინი ნამდვილ კონსერვატორთ ეკუთვნიან, სოლო როგორც კეპტიკალისტნი-ლიბერალნი. მათი ლიბერალობა მდგომარეობს ეკონომიურ თავისუფლებაში, „Laissez faire“, მათ კონსერვატორობა კი მოიღტიგურ თავისუფლებაში, ბისმარკობაში. მთ ამ ესენრსებით ეეელ კითხეაში კონსერვატორთ მეეშრნენ და ამატომ თავინთ თავს უნდეს თავისუფალი კონსერვატორები ე. ი. როგორც სჯბრეთ დაინსვენ, ისე მოიქცეენენ, ამატომ მთა ორე პროგრამა აქვთ. მათი მეთაურთა მტეუში და სხვა მიდეკითხერნა-ზზნეუფენი.

გის გაზეთულის სესიიდან. წინადადება იყო ს

ნამძღვრათ და გზის მაჩვენებლათ, სარწმუნოების, ზნე-ჩვეულების და წეს-რიგის დასაცავათ და გასამტკიცებლათ, მაშ ჩამოდექით, გზა დაგვითმეთო და ქვეყანა გახარებული, აღფრთოვანებული აქეთ იქით მიდგა-მოდგა, რომ ბატონებს თავისუფალი სათარეშო ასპარეზი დარჩენოდა. და ასე, ეს უპატრონო მოედანი მათ მფლობელობაში გადავიდა, ისე როგორც მამის ნანდერძევი შვილზე გადავა ხოლმე. მათი მამა ეს ისტორიაა, ის ისტორია, რომელიც ზევით აღვნიშნეთ და რომელშიაც ეს ორი დიდი პარტია შექმნა, აღზარდა, გაწრთვნა და თვითეულ მათგანს შესაფერი ალაგი მიუჩინა. ერთს უთხრა: ცხოვრებდე და განაგებდე მემამულეთა საქმეს, დარაჯათ იდგე კეთილშობილებისა და ძველი კაი დროისა; შენი ბინა სოფელია, შენი ხელობა ხვნა-თესვააო. ხოლო მეორეს უთხრა: შენ წარმოადგენდე უმამულოთა, მარა ფულიანთა ინტერესებს, შენ გმორჩილებდენ უფულონი და შენგან ეძებდენ წყაროსა ცხოვრებისასა. შენი ბინა ქალაქია, შენი ხელობა მრეწველობა და აღებ-მიცემობაა. ბოლოს ორივეს ერთათ ასე მიმართა: მართალია თქვენ შთამომავლობით, აღზდით, განვითარებით და ინტერესით ერთმანერთს ძირიანათ ეწინაალმდეგებით, წარსულში მუდამ ერთმანეთს ებრძოდით და ასე გასინჯეთ ქუჩაზე ერთმანერთის სისხლიც კი დალიერეთ, მარა ყველა ეს ამიერიდან დავიწყებულ უნდა იქმნას, ერთმანეთის დაახლოვებით და შერიგებით იბრძოდეთ საერთო აწმყოსათვის და საუკეთესო მერმისისათვის. სამშობლოს მეთაურობდეს ორივე, ხოლო ეს იმნაირათ, რომ ერთს ჰქონდეს პოლიტიკური ძალა, ქვეყნის მართვა-გამგეობა, მეორეს კი ეკონომიური ძალა, ქვეყნის მოქალაქეობა. აი, ამ განაჩენით დასრულდა ბრძოლა კონსტიტუციისათვის. აი, ეს განაჩენი შეადგენს საძირკველს გერმანიის პოლიტიკური წყობილებისას და სწორეთ ამით განირჩევა ის დანარჩენი ევროპის წყობილებისაგან.

ამ ნაირათ, გერმანიის პოლიტიკური წყობილება არის, ასე ვთქვათ, პოლიტიკური mediocrité— საშუალობა. ის არის ერთ და იმავე დროს ჰო-არა, აქეთაც და იქითაც, წარსულიც და აწმყოც. ის საერთოთ აღებული კონსერვატიული ხასიათისაა, მარა მისი ზოგი ნაწილი ლიბერალურია. წარმოიდგინეთ მატარებელი, რომლის ლოკომოტივი კონსერვატორი მაშინისტის ხელშია, ხოლო ვაგონებში ლიბერალნი და მასთან ერთათ მთელი ხალხი სხედან. აი, ეს მატარებელი გერმანიაა, ეს ლოკომოტივი მისი მართვა-გამგეობა. ლიბერალთა ისტორიული მოწოდება იმაში იყო, რომ ეს ლოკომოტივი, ეს მართვა-გამგეობა თავიანთ ხელში მოექციათ. მაგრამ

„Das Wort klang prächtig,
„Doch die That blieb kläglich",

როგორც მათ ჰერვეგი ახასიათებს. მათ ძლიერ დასს მე-40 წლებში წარმოადგენდენ დემოკრატები, მე-60 წ.წ. პროგრესისტები, მე-70 წ.წ. ნაციონალ-ლიბერალები და ასე: პირველი პარტია მეორეში გადავიდა, მეორე მესამეში, ხოლო მესამემ ბისმარკის წინ მოიყარა მუხლი და რადგანაც ამას იქით წასავალი აღარ იყო, სამუდამოთ მუხლ მოყრილი დარჩა. აი, როგორ დახუ°ვდაედა გერმანიის ბურჟუაზია! აი, გერმანიის ლიბერალიზმი!

რაკი ბურჟუაზია კონსერვატორთ შეურიგდა და მით თავისუფლების დროშა ხელიდან გავგდო, ცხადია, პოლიტიკური ასპარეზი მებრძოლთაგან დაიცალა და ახალი პარტიისათვის სარბიელი გაფართოვდა. ეს პარტია ლიბერალთა მიერ მიტოვებულ დროშას უნდა დაპატრონებოდა, მასზე თავისი საკუთარი მოთხოვნილებებიც უნდა მოექარგა და პოლიტიკური მოძრაობის სათავეში ჩამდგარიყო. საიდან უნდა დაბადებულიყო ეს პარტია? რა სახელი უნდა დარქმეოდა?

ბურჟუაზიის განვითარება ნიშნავს მრეწველობის და ვაჭრობის განვითარებას. მარა მრეწველობას ის თავის ხელით კი არ ქმნის, არამედ მხოლოთ მეთაურობს და თავის სასარგებლოთ განაგებს. შემქნელთ, საქონლის დამმუშავებელთ ეწოდება მუშა ხალხი. პირველი წარმოადგენს კაპიტალს, მეორე შრომას. შრომა ქმნის და კაპიტალი პატრონობს, მუშა შრომობს და ბურჟუა სარგებლობს. მათი ინტერესი ერთმანეთს ძირიანათ ეწინაალმდეგება. ამ წინაალმდეგობის შეგნება და გამოაშკარავება მუშა-ხალხის საქმეა. მაშასადამე ეს ახალი პარტია უნდა მოგვცეს მუშა ხალხმა, ის უნდა იყოს მუშათა პარტია. ამ ნაირათ ჩვენ მივადექით შრომის პოლიტიკურ მოძრაობას.

მე-70 წლამდი გერმანიის პოლიტიკური ცხოვრება ბურჟუაზიის გარეშემო ტრიალებდა, ხოლო მას შემდეგ კი ის მუშა ხალხის გარეშემო ტრიალებს. პირველი ჩვენ ზევით შევისწავლეთ, ახლა შევისწავლოთ მეორეც.

პირველათ განვიხილოთ მუშათა პარტიის თეორია, ფილოსოფიური მოძღვრება, შემდეგ მისი ისტორია, პოლიტიკური მოძრაობა.

ნ. ჟ—ნია.

თუშური სიმღერები.

II. *)

ᲘᲔრემლოს [1]) ხმაი გაეარდა—
თუშთა აიღეს ცხეარია.
წერილოანასა ჩაჰფინეს
ბათირის ცხეარი თეთრია.
ეგა შაიტყო ბათირმა,—
მაღლა მიჰქონდა ცხენსა თაეია...
შუა გზიდანნა დაბრუნდებოდა—
ლურჯამ დაკარა ნალია.
წინ ცოლი მეეგებება,
თეალათ ლამაზი ქალია.
„ბათირ, რა უყაე ცოლისი ძმაი,
ან სამ ფარად რომ გიდგა ცხეარია?“
—არეა მინახავს ცოლისი ძმაი,
ეერც თუშებს მოეკარ თეალია.
„ოხრათ დაგირჩეს ლურჯაი:
მუხლათ ეერ გაეოლი ჩქარია!“
ახლა შაიტყო ქალუნდაურმა,
წელს შამარტყა ხმალია.
ცხენი შაკმაზა ქალუნდაურმა,—
ქალთ დაულო�ეს გზანია.
წამოსწედებოდა წყაროეანასა —
ზორით შესძახა ხმანია.
„ნუ მოგედეე, ქალუნდაურო,
ნოტოს დაგისწლეტთ ყოჩ-ეაცისასა.“

ᲙᲐᲠᲐᲜᲢᲘ:

ცოლის ძმა ნაწიდარს [2]) გაეწირე,
დაპრილი, როგორც ხმალია;
თაეთა დაუბი სალარა [3]) ცხენი,
ლაგამთ დასდიოდ ცრემლია.
—ნოტო-ნუტოსა არა ეიცი-რა,
თუშნო, დაკარეთ ცხეარია;
ან ცხეარსა თაეი ანეპეთ,
ან მობრუნდით მეთოფარნია.—
დაბრუნდებოდა მექობაური—
„თუშნო, გეეროოთ თეალია“.

*) ის. „ᲙᲘᲗᲮᲕᲐᲚᲘ“ № 13.

[1]) სოფელი ქისტეთში, ბირიკეთის სუფურეთის მაგნუნზე.

[2]) ცხენის ნადგომი.

[3]) გრძელთ ნაშა.

დაბრუნებულმა მექობაურმა
შეჰხვია თოფის ალშია.
„ეარაღს ნუ ამყრი, მექობაურო—
სახელი მაინც შენია;
მხრითა ხირიმსა ნუ ამყრი—
კრიაზში შუნ-ჯიხეის მტერია;
წელთა ფრანგულსა ნუ ამყრი—
ხეესურეთს კაის მქნელია; [4])
ტანიდან ჯაჰეს ნუ გამხდი—
ქალაში ქეიშის ფერია“. [5])

III.

შენაქოს [6]) თუშთა ქალები
ცრემლით იბანენ პირსაო:
სტუმრულათ მოგვეელენ ლეკები,
ძალით შემოელენ შინაო.
ნეტაეი ჩენსა მეთოფეს
თოფები დაუგრილაო; [7])
ან წყალი დალეენა,
ან ცოტა დაძინაო;
ან მაგ მთიულთა ბიეებსა
ყაეზმი დაეჩინაო;

[4]) „წელთა ფრანგულსა ნუ ამყრი—
ხეესურეთს კაის მქნელია“.

ეს ორი სტრიქონი ბადაგს სდგმანში ამისთანა მოსაზრეებს. „ფრანგულთან“ პატრონი, ე. ი. ქალუნდაური, სეკუსური ეოფილა, მაშინ როდესაც ბათირი ქისტეთ, სოფ. ტერეფლის მცხოვრები. მაშასადამე, თუშებს ქისტის ცხენი წამოუსხამთ. რა საქმე ჭკონდა აქ ქალუნდაურს, როგორც სეკუსს, თუშებისნ? აქ შეიძლება ორი წინადადება. სადმის აქ სამღერაში ან ნაეროთ ისეთი რამ, რაც მოაშორა სხეა შემთხვევაში—ეს ხშირთ მოხდება ხოლმე საღხის ნაკრძრობებში; თუ არა და ტერეფლის, როგორც მომიფუნეკე სოფელს სეკუსეების სოფლებთან, მეკობრობა ექნებოდა ამ ეკანსანეელებთან, და ამის გამო სეკუსური—ქალუნდაური—მიეშეელებოდა ქისტებს.

[5]) ამ სამღერას დაბოლოება აკლია. მოქმედმა ასე გადმომეცა: ეჯოსეელმ კოდენ გაბეცოგლდა, მეკობაურო, თუ მაშინაც მომეფლადი, მოეკეელ და ნუდა მეგოცსდო...

[6]) სოფ. მთის თუშეთში, „ხეელ დიდოეთის მიდამოზე.

[7]) ბეეი სროდისგან თოფი ცხეედეს და მეწეეტ დეთ ისერის.

ანუ ლეგ-ლუგა ფშაველები
აქ ეინმემ ჩამოგვიჩინოო.
სამცხეელების თოფებმა
შანაქოს ჩამოასვიელაო;
თათარიმ, ფშაველის ვაჭლიმმა,
ქორებრივე ჩამოჰკიელაო. [8])

(შემდეგი იქნება)

ცხოველთა ᲩᲗᲐᲜᲐᲛᲭᲘᲜᲘ ᲒᲐᲜᲒᲘᲗᲐᲠᲘᲔᲑᲐ.

II [*]).

ᲒᲔᲝᲠᲒ-ᲑᲘᲠᲜ მოგვითხრობს შემდეგს: ᲛᲣᲨᲐ-ᲛᲭᲠᲐᲜᲝᲗ, ფრანგეული, სვლიეთს (ᲯᲝᲯᲝᲗᲗ), ᲔᲒᲒᲘᲗᲗ ᲓᲐ, შესაძლებელია, ᲒᲣᲗᲣᲜᲘ ᲓᲐ ᲒᲘᲡᲚᲘᲡᲣᲚᲘᲡᲜᲘᲡ ᲔᲠᲗᲘᲗ მეორის დიდ მსაგსებას წარმოადგენენ, როგორც მთელი ტანის, ისე ცალკე ასოთა განგითარების პირველ ხანებში. მათი მსგავსება ისე სრული, რომ ᲐᲠ ᲨᲔᲒᲔᲓᲘᲗ ᲒᲐᲒᲐᲠᲩᲘᲝᲗ, თუ ᲐᲠ ტანის სამსხო-სიდიდით. ამ ᲒᲐᲛᲘᲗ ᲐᲦᲛᲝᲒᲠᲔᲚᲘᲗ ᲓᲐᲓᲒᲔᲚᲘᲗ მაქვს ორი ᲞᲐᲢᲐᲠᲐ ᲨᲝᲐᲛᲬᲘᲜᲘᲗᲘ, რომელთ სახელი ᲑᲝᲗᲝᲛᲓᲘᲗ ᲐᲠ მამიწერია. ასევ გი ᲩᲘᲗᲝᲗᲘ ᲨᲔᲣᲫᲚᲘᲗᲔᲚი ᲒᲐᲛᲝᲛᲘᲓᲘᲗ, თუ რომელი ᲪᲘᲪᲝᲒᲚᲔᲑᲘᲗ ᲨᲝᲐᲡᲩᲬᲘᲡ ᲬᲐᲠᲛᲝᲛᲐᲓᲒᲔᲜᲔᲑᲘᲗ ᲘᲡᲜᲘᲜ. ᲨᲔᲣᲫᲚᲘᲗᲔᲚᲘᲗ, რომ ᲘᲡᲜᲘᲜ ᲬᲐᲠᲛᲝᲛᲐᲓᲒᲔᲜᲔᲑᲘᲗ ᲐᲜ ᲨᲔᲣᲫᲚᲘᲗᲔᲚᲘᲗ, ᲐᲜ ᲤᲠᲐᲜᲒᲔᲣᲚᲘᲗ ᲓᲐ ᲐᲜ ᲛᲣᲨᲐ-ᲛᲭᲠᲐᲜᲝᲗ ᲨᲝᲐᲡᲩᲬᲘᲡ,—ᲐᲡᲔᲗ ᲓᲐᲓᲒᲐ ᲐᲛ ᲪᲘᲪᲝᲒᲚᲘᲗ ᲗᲝᲤᲝᲗᲘᲡ ᲓᲐ ᲢᲐᲜᲘᲡ ᲒᲐᲜᲒᲘᲗᲐᲠᲔᲑᲘᲗ ᲛᲡᲒᲐᲒᲡᲘᲗ.

დარვინის თხზულებაში: Путешествіе вокругъ свѣта на кораблѣ „Бигль“—შემდეგ ამბავს ეკითხულობთ: ამერიკაში მოგზაურობის დროს ერთი ᲒᲔᲠᲛᲐᲜᲔᲚᲘ, ᲒᲐᲠᲐᲜ რენუსი ᲒᲐᲒᲘᲪᲐᲜᲝᲛ. იგი წინეთ პეპელებს, მატლებს და სხვა საᲒᲜᲔᲑᲡᲐᲪ აგროვებდა თურმე კოლექციისთვის. ამის გამო რენუსს ერთხელ თურმე ასეთი ამბავი დაატყდა თავზე: „ორი, სამ წლის წინეთ ქ. ს.—ᲤᲔᲠᲜᲐᲜᲓᲔᲜᲨᲘ რენუსმა ერთ სახლის მოსამსახურე გოგოს რამდენიმე მატლი მიაბარა და დაუბარა, თუ კარგად ასაᲬᲠᲓᲒᲔᲑᲔ, მატლები პეპელებად გადიქცეიანო. ეს ამბავი მაშინეე მთელ ქალაქში გავრცელდა და ᲧᲕᲔᲚᲐᲛ გაიგო. პატრამმა (კათოლიკეთა მღვდელმმა) და ᲒᲣᲜᲔᲠᲜᲐᲢᲝᲠᲛᲐ ეს რომ შეატყვეს, საიდუმლოთ მოილაპარაკეს და დაასკვნეს, რომ ამ სწორეთ რაღაც ერესი, ᲧᲘᲗᲘᲡ წინააღმდეგობა იმალებაო. ამიტომ, დაბარუნდა თუ არა რენუსი, იგი მაშინვე დაიკირეს და საპყრობილეში ჩასვეს“. [2]) მეორნაი, რომ ᲑᲔᲠᲘ ᲩᲘᲗ თანა-მემამულე ასეეე მოექცეეოდა რენუსს. უმეცრება ყოველგან და ყოველთვის თავᲗᲔᲑᲘᲗ და გამბედაᲝ და, თუ ძალაც მის ხელშია, მაშინ ᲩᲝᲛ ᲐᲦᲐᲠᲐᲤᲔᲠᲘ ᲒᲐᲠᲗᲐᲜᲐᲗ, ᲣᲪᲛᲝᲑᲔᲚᲗᲐᲗ მოგᲖᲘᲡᲗᲐᲛᲘ სიᲪᲘᲪᲮᲚᲔᲑᲘ! ᲘᲡ ᲔᲥᲔᲠ ᲩᲘᲗ თანამემამულეᲗᲐ ᲨᲔᲛᲓᲔᲒი ფაქტის გამო მაქვს.

ᲧᲕᲔᲚᲐᲛ კარგად იცით, რომ ᲩᲔᲜᲔᲑᲘᲗ ᲛᲔᲐᲠᲔᲑᲘᲗᲣᲛᲝᲑᲐᲡᲗᲐ მიდᲒᲔᲜᲔ. ისიც ᲔᲘᲪᲘᲗ, რომ ᲐᲠᲘᲠᲨᲘᲗᲘᲡ ᲭᲐ (უᲤᲝᲠᲜ მართალი კი ᲘᲥᲜᲔᲑᲐ, ᲔᲗᲔᲥᲐᲜᲗ: ᲐᲠᲘᲠᲨᲘᲗᲘᲡ მატლი, რადგან მატლდი უᲦᲠᲜᲘᲡ რუსულ гусеница-ს, ᲧᲭᲐ კი— червь-ს. ᲭᲘᲐ ᲪᲮᲝᲕᲔᲚᲗᲐ ᲡᲣᲚ სხვა რიგს ᲔᲒᲣᲗᲝᲜᲘᲡ და იგი ᲮᲔᲠᲔᲚᲗᲐᲜ არას დროს არ გადიქცეᲓᲐ) რამდენჯერმე კანს იცვლის ხოლმე, მერმე პარას გიაკეთებს და ᲨᲘᲒ ᲕᲣᲠᲗᲐᲜ გადიქცეᲓᲐ. რამᲓᲔᲜᲘᲡᲐᲗ ᲮᲜᲔᲡ შემᲓᲔᲒ ᲛᲔ პარაᲓᲐᲜ თეᲗᲠᲘ ᲮᲔᲠᲔᲚᲗ გამოᲬᲘᲠᲜᲔᲑᲐ და კეᲠᲘᲪᲮᲔᲚᲘ ᲓᲔᲑᲐ დაᲬᲘᲗᲣᲑᲘ. ეს ᲧᲕᲔᲚᲐᲛ ᲣᲪᲜᲐᲮᲘᲡ, ᲧᲕᲔᲚᲐᲛ იცის და ᲐᲛᲘᲢᲐᲛ ᲐᲠᲘᲪ არაᲔᲘᲡ ᲧᲣᲪᲘᲠᲘᲡ. მაგრამ ᲑᲔᲠᲘᲡ განᲪᲘᲒᲠᲔᲑᲐᲨᲘ მოᲕᲐ, რომ ᲣᲗᲮᲠᲐ, სხვა მატლეᲚᲘᲡᲐ, ᲑᲐᲒ. ᲜᲣᲗᲚᲘᲡᲗᲐᲜ, ᲙᲝᲠᲜᲐ, ᲛᲮᲛᲝᲚᲔᲚᲘ და სხ. ᲮᲔᲠᲔᲚᲗᲐᲗᲐᲜ გადიქცეᲘᲐᲜᲗ. ᲐᲛᲐᲨᲘ ᲓᲐᲑᲐᲠᲣᲨᲣᲜᲐ ᲔᲠᲗᲘᲐ ᲨᲔᲛᲗᲮᲕᲔᲒᲐᲛ: ᲐᲛ ᲝᲠᲘ ᲬᲚᲘᲡ წინეთ, ᲥᲐᲠᲗᲚᲘᲡ ᲠᲐᲦᲐᲪ ᲨᲐᲕი ᲛᲐᲢᲚᲔᲑᲘ ᲓᲐᲫᲘᲐ ᲜᲘᲜᲔᲚᲡ, ᲜᲐᲛᲔᲢᲣᲠ ᲒᲔᲨᲚᲘᲡ ᲮᲣᲯᲘᲡ ᲜᲘᲜᲠᲘᲗ ᲤᲝᲗᲝᲚᲔᲑᲘᲡ ᲔᲡ მატლეᲑᲘ ᲘᲡᲘ გაᲣᲨᲐᲓᲠᲘᲐᲗ ᲨᲝᲛᲝᲓᲔᲡ, რომ ᲔᲠᲗᲘ კეᲠᲘᲗ შემᲓᲔᲒ ᲮᲔ ᲜᲐᲛᲓᲔᲚᲘ გამᲑᲐᲜᲐᲠᲐ გეᲠᲛᲐᲜᲔᲑᲘᲐᲜᲗ. ᲐᲛᲐᲜ მეᲑᲐᲚᲔᲑᲘᲡ და მეᲛᲐᲨᲣᲚᲔᲑᲘᲡ ᲓᲐᲐᲪᲘᲜᲐᲡ და ᲧᲕᲔᲚᲐᲛ ᲔᲒᲘᲪᲮᲔᲑᲝᲓᲔᲡ, თუ რᲝᲒᲝᲠᲗ და რანაირათ შეგვიძლია ის მატლები თავიდან მოᲒᲘᲛᲝᲠᲗᲝᲠᲗᲝ. ᲨᲐᲒᲘ მეᲪ ᲓᲐᲛᲔᲒᲘᲪᲮᲝᲗ. ᲓᲐᲒᲣᲗᲣᲚᲘᲡ სხვა-და-სხვა საᲨᲣᲐᲚᲔᲑᲐ ᲜᲘ მატლებს მოᲡᲐᲡᲐᲛᲐᲗ და, ᲑᲝᲚᲝᲡ, ისიც ᲓᲐᲒᲣᲗᲐᲛᲪ, რომ ᲨᲣᲐ მაისიდან ᲑᲐᲚᲔᲑᲘᲗ ᲓᲐᲛ-ᲓᲐᲛᲝᲗ ᲩᲘᲠᲐᲦᲚᲔᲑᲘᲗ ᲐᲕᲘᲜᲝᲗᲗ. ᲦᲐᲛᲝᲗ პეპელები სინᲗᲔᲡᲣᲚᲘ ᲨᲔᲛᲠᲔᲒᲘᲐᲜᲔᲑᲘᲗ და ᲨᲠᲐᲒი თეᲗᲝᲜᲗ ᲓᲐᲘᲤᲣᲚᲘ ᲒᲐᲣᲤᲠᲗᲮᲘᲚᲔᲚᲝᲑᲘᲡᲐᲗᲐᲜ და ᲨᲠᲐᲒᲡᲐᲪ კი თქᲕᲔᲜᲘᲗ ᲐᲓᲔᲒᲘᲚᲐᲗ მოᲚᲝᲚᲐᲗ-ᲛᲔᲗᲔᲠᲘ. ᲐᲛᲘᲡ რომ მოᲔᲗᲮᲠᲝᲑᲓᲔᲗ, ᲛᲘᲛᲔᲚᲔᲠᲘ მიᲧᲠᲔᲑᲔᲗ კი, მაგრამ ამაᲗᲘ ᲓᲠᲝᲗᲐᲜᲝᲛᲔ, ᲔᲣᲤᲝ ᲩᲥᲝᲜᲗᲔᲡ ᲩᲘᲗ სიᲪᲮᲝᲕᲠᲔᲑᲘᲡ სიმᲐᲠᲗᲚᲔᲑᲘᲡ. ᲑᲝᲚᲝᲡᲐ ᲔᲘᲓᲐᲠ მოᲜᲐᲛᲝᲜᲐᲡ და ᲓᲐᲛᲔᲘᲪᲮᲝᲗ: პეპელები რომ მოᲪᲣᲚᲔᲡ, მერე ეს მატლეᲑᲘ რაᲜᲐ? მას ᲔᲘᲠ ᲬᲐᲠᲛᲝᲘᲓᲒᲘᲜᲐᲡ, რომ ᲛᲐᲕი, ᲛᲔᲜᲬᲘᲜ მატლი, რომᲔᲚᲘᲪᲘ ისე გაᲣᲨᲐᲓᲠᲘᲐᲗ ᲨᲝᲛᲝᲓᲔᲡ ᲜᲐᲠᲩᲘ ᲤᲝᲗᲝᲜᲔᲑᲘᲡ, ᲜᲐᲮᲔ ᲤᲠᲗᲘᲐᲜ ᲐᲠᲘᲪᲔᲑᲐᲗ გადიქცეᲘᲐᲜᲗ და ᲧᲕᲐᲒᲘᲚᲔᲑᲘᲡ ᲜᲔᲧᲪᲐᲠᲘᲗᲗ დაᲬᲘᲧᲔᲑᲐ ᲨᲠᲗᲮᲝᲠᲜᲝᲑᲐᲡ. ᲐᲡᲔᲗ კაᲪᲘᲡ რაღა ᲪᲝᲜᲔᲑᲘ უᲜᲓᲐ მოᲔᲗᲮᲝᲠᲝᲗ

[8]) ᲓᲘᲗᲘ ᲓᲐᲑᲝᲭᲓᲝᲗᲘᲡ ᲬᲘᲜᲐ.

[*]) ᲘᲮ. „ᲙᲘᲜᲐᲚᲘ“ № 12.

[2]) ᲘᲮ. Путешествіе вокругъ свѣта на кораблѣ „Бигль“. ᲒᲒ. 166.

ადამიანის განვითარების შესახებ? ასეთ კაცს რომ უთხრა, ადამიანი და სხვა ყველა ცხოველები იწყებენ არსებობას უჯრედით, რომელსაც კვერცხს ეძახიან, მერმე ეს უჯრედი ბევრ უჯრედებად დაიკუწება, გაიყოფება და, ბოლოს, ამ თუ იმ ცხოველს წარმოშობსო, ასეთი კაცი, უეჭველია, ან სულელთა ჩაგბილთა და ზურგს გიჩენენს, ან ძალიან-ძალიანს შემოგიკურთხებს... ან რა მოეთხოვება მეტი უმეცრებას? მისი იარაღი ყოველთვის ეს ყოფილა: ან ყური უნდა დაიცვა, რომ არარა ისმინოს, არარა გაგიგონოს, ან ძალ-მომრეობა იხმაროს! საკოდავი! ის კი არ იცის, რომ ამით ჭეშმარიტებას უფრო შორდება, რადგან არც ერთი ამ საშუალებით ჭეშმარიტების მოპოვება არ შეიძლება. გულწრფელთან შეეჯარალოთ იგი მკითხველო და, ეეცადოთ ჩვენც მის მდგომარეობაში არ ამოეყოთ თავი...

ახლა კი ისევ ჩვენს გზას დავადგეთ. ზეეით შევისწავლეთ, თუ როგორ წარმოიგეს უჯრედის განვითარება. ისიც გავიგეთ, რომ ყოველი ცოცხალი არსების დასაწყისი უჯრედია. უჯრედს კი, რომელიც ყოველ ბევრ ბევრ ცხოველს წარმოშობაეს ხოლმე, კვერცხი ეწოდება. მაშასადამე, კვერცხი იგივე უჯრედია, ხოლოთ ხანდისხან დიდი ტანისაა. ამიტომ კვერცხის განვითარებაც პირველ ხანებში უჯრედის განვითარების სრულ მსგავსებას, განშეორებას წარმოადგენს. აგრეთვე კვერცხი ინნაირთვე შედგენილი, როგორც უჯრედი. ხოლო აქ მის ნაწილებს სხვა სახელი ეწოდება. მეტი არ იქნება ჩვენც აქ მოგიგონოთ ეს სახელ-წოდებანი კვერცხის ნაწილებისა. მაშ ასე. ბევრ უჯრედიანნ ცხოველის წარმომშობელ უჯრედს ბეერგი ანუ ხაგერეს უჯრედ ჰქვია, გულს კი წარმომშობელდ ბუშტი, ანუ შეფენაკ ბუშტი ეწოდება, რადგან იგი პირველთ შეამჩნია და აღწერა მეცნიერმა პურკინიმ. თვით პლაზმას კი კვერცხის გული ეწოდება. ეს უკანასკნელი ორ დანაშნულებას ასრულებს. მისი ერთი ნაწილი შთანაჩენის წარმომშობელია; ამიტომ იგი შთანაჩენის ტანს ხმარდება. მეორე ნაწილი კი პირველის მსაზღვრელებელია. კვერცხს გარშემო ორი გარსი აქვს შემოხვეული. ერთს, შიგნითა გარსს თვით საკვერცხე უჯრედი ამზადებს და მას კვერცხის გარსი, ანუ გულის გარსი ეწოდება. მეორე, გარეგანი გარსი მომზადებულია დედის სხვა უჯრედებით, რომელნიც საკვერცხე უჯრედთან მეზობლათ არიან მოთავსებულნი. ამ გარს chorion-ი ეწოდება. არც ერთი ეს გარსი მთელი არ არის. ერთ ადგილას მათ ხვრელი, შესაკელელი კარი აქვთ დატოვებული. ეს კარი micropyle არის. რა დანაშნულება ბა აქვს ამ micropyl-ეს? აი, რა.

როგორც ეიცით, ადამიანის და ცხოველების წარმოსაშობელთ ორი არსება, ორი სქესია საჭირო. კვერცხს ამზადებს თავის სხეულში დედალი ცხოველი, მამალი კი თესლს. უკანასკნელი აღერეთვე შედგება ცოცხალი უჯრედებისაგან. მაგრამ მათი ფორმა და აგებულება ცოტათი შეცვლილია. თესლის ამ უჯრედებს სპერმატოზოიდი ჰქვია. სპერმატოზოიდი გაგრძელებულია, ერთი თავი უფრო მოგიდეო, მსხვილი აქვს, მეორე ბოლო კი გაწერილებული ბეწვსაეთ. ამ ბეწვს არხეკენ, ამოძრაეებს სპერმატოზოიდი და ასე მიდი-მოდის თესლის სითხეში. აი, ეს სპერმატოზოიდი უნდა შეეიდეს კვერცხის ხერელში, რომ იგი გაანაყოფიეროს. ამას შემდეგ micropyle დაიბერება, დაიწებება და სხვა სპერმატოზოიდს, გარეთ ერთისა შესვლა, აღარ შეეძლება. თუ micropyle-ში ერთზე მეტმა სპერმატოზოიდმა შეაღწია, მაშინ შთანაჩენის განვითარება წესიერ გზას აცდება, და ან მახინჯი, ან ტუფში ცხოველი დაბადება. ეიდრე განაყოფიერება მოხდებოდეს, მანამდის საკვერცხე უჯრედი თავის მხრით ცელილებას განიცდის. როგორც ეიცით, კვერცხი უჯრედია, ამიტომ მისი პირველი ცელილება უჯრედისებურია. უჯრედისაეთ, კვერცხიც ორ პოლუსის სხეულს მოიშორებს და ეს ამ შემდეგ არის იგი მზათ სპერმატოზოიდი შეიერთოს და ამნაირათ განაყოფიერდეს. სპერმატოზოიდის გული კვერცხის პლაზმაში შეეცურაეს, მერმე ერთისა და მეორეს გულნი შეერთდებიან სრულიად, პლაზმა კი მათ გარშემო სხივებსაეით გაიშლება. ახლა აქაც სრულიად და უნაკლულოთ განშეორდება კარიოკინეზი, ე. ი. შეერთებული გულის გაშეშეალეკ. ამას შემდეგ ერთი საკვერცხე უჯრედი გაიყოფება ორ, ოთხ, რვა უჯრედებათ და ასე მიყოლითო. საკვერცხე უჯრედის ასეთ განშეალეკას კი სეგმენტაცია ეწოდება. ამ პროცესის წყალობით წარმომდგარ უჯრედებს კი ჰქვია ბლასტომერები.

სეგმენტაცია რამდენიმე ნაირათ წარმოეს. ეს კი იმის ბრალია, თუ როგორ და რანაირთან არის მოთავსებული წარმომშობელი პლაზმა კვერცხში. წარმომშობელი პლაზმა კი ან თანასწორათ არის განაწილებული მთელ კვერცხში, ან იგი მხოლოთ ერთ ბოლოზეა მოთავსებული გარედან, ან და კიდევ შეიძლება, რომ იგი კვერცხის წკინტში, შუა გულში იყოს მოქცეული. სეგმენტაციას მხ ოლოთ ეს ნაწილი კვერცხისა განიცდის. მსაზღვრებელი პლაზმა კი ან სრულებით არ განიცდის ამ პროცესს, ან, თუ განიცდის, ძლიერ ნაკლებათ. როცა წარმომშობელი პლაზმა პირველ ნაირათ არის კვერცხში მოთავსებული, მაშინ უკანასკნელს ჰოდოზბლასტული ეწო-

დება. სეგმენტაციას აქ შედეგად ან თანასწორი, ერთი ტანისა და სიდიდის ბლასტომერები მოყვება ან ბლასტომერები სხვა-და-სხვა ზომისა: ზოგი დიდი, ზოგი პატარა. როცა პლაზმა მხოლოთ ერთ პოლუსზეა გაკრული, მაშინ კვერცხი მერობლასტურია. ასეთ კვერცხში მხოლოთ ეს პლაზმა განიცდის სეგმენტაციას, მეორე პოლუსი ამ პროცესს არ მოჰყვება. თუ წარმომშობელი პლაზმა კვერცხის შუა გულშია, მაშინ სეგმენტაციას მხოლოთ ეს ნაწილი განიცდის; ასე გამრავლებული უჯრედები კარს გამოარღვევენ, რადგან შუაზე ეიღარ მოთავსდებიან, და კვერცხს ისევ გარედან მოეკვეყიან. ასეთ კვერცხებს ცენტროლეციტალური ჰქვიან.

ზოგ ცხოველთა კვერცხის უმეტესი ნაწილი მხოლოთ სასაზრდოოდ პლაზმას წარმოადგენს. ეს ამაზეა დამოკიდებული, ცხოველი კვერცხს დებს, თუ ცოცხალ შვილსა შობს. თევზნი, ქვე-წარმავალი და ფრინველი, როგორც ეიცით, დებს კვერცხს. მაშასადამე, შთანაჩენი აქ განვითარებასა და ზრდას დედის ტანში კი არ დასაოლებს, არამედ ჰაერზე ან წყალში. ამიტომ დედამ უნდა იზრუნოს კვერცხს თან ბლომად საზრდოდ გამოაყოლოს. ამის ბრალია, რომ ფრინველთა ბ ქვე-წარმავალთა კვერცხი, თევზთა ქვირითი მერობლასტურია, ე. ი. წარმომშობელი პლაზმა მხოლოთ ერთი ნამცეცა-ღა და ერთ პოლუსზეა მოკეკული. ძუძუმტებიანთა კვერცხი კი ჰოლობლასტურია, რადგან ისინი ცოცხლთან შობენ, შთანაჩენი დედის ტანში იზრდება, მისი სისხლით იკვებება. ამიტომ სასაზრდოო პლაზმა აქ ისე საჭირო როდია. ადამიანის კვერცხი, მაგ., სულ მცირე ტანისაა, მას სასაზრდოო პლაზმა არც კი მოეპოება. სეგმენტაციაც აქ სრულია, ბლასტომერებიც ერთი ტანისა და სიმსხო-სიდიდისანი არიან,

ფსს.

ერთი კონა წერილები.

(ინგლისურიდან *)

ᲐᲛᲘᲓᲐ ერთი თვე. ექიმი მოუთმენლათ მოელოდა თავის პაციენტს, მაგრამ ის არსად ჩნდა. გაეიდა კიდევ ამას შემდეგ ორი-სამი კვირა და ექიმმა გრძელი წერილი მიიღო ავათმყოფისაგან. წერილი ავათმყოფის ხელ მოწერილი იყო. „ალბათ მორჩენია“ გა ფიქრა ექიმმა. აი, წერილის შინაარსი:

„ძვირფასო ექიმო!“

მე მსურს აგიხსნათ ჩემი საოცარი სენი, რომელიც უთუოთ მალე მომაშორებს ამ წუთისოფელს. ამ ბოლო კვირებში სამკერდ მომიარა ტკივილმა და აუწერელს წამებაში ჩამაგდო. ამ წერილის წერის დროს მტკივანა ადგილზე ნაკვეცებალი მიდგეს და იმიტომ ვახერხებ წერას. ნაკვეცებლათ წვა სხვა სატკივარს აჭარბებს, რომელიც დამწვარი ხორცის ტკივილზე ბევრათ უფრო საზარელია.

ამ ექვსი თვის წინათ დიდ ბედნიერათ ეთვლიდი თავს. ეცხოვრებდი ჩემი შემოსაელათ უზრუნველათ და უდარდელათ. ყველა ჩემი მადლიერი იყო და ყველასთან კეთილი განწყობილება მქონდა. ოცდა თოთხმეტი წლის ორ გაეზდი, შემიყვარდა და შეეირთე ერთი ახალგაზდა, ლამაზი, ჭკვიანი, ნასწავლი და საუცხოო ხასიათის ქალი. ის მასწავლებლათ იყო ერთ მეზობლის მდიდარ ოჯახში. ჩემი მეუღლის სიმდიდრე ჩემი საყვარელი იყო, მხოლოთ მას აფასებდა ყმაწვილური გულუბრყვილოებით. ექვსი თვის განმაელობაში ჩვენ სულ უფრო და უფრო ტკბილათ ეცხოვრებდით. ჩემი ერთგული იყო, ყველაფერს მიგონებდა და მისი დროს გატარება და სიამოვნება ოჯახის მოელა და იმაზე ზრუნვა იყო; ერთი უგემური სიტყვა არ მსმენია მისგან. სტუმრათ სიარული არ უყვარდა. ხანდახან თუ წავიდოდა, ისიც იმ ოჯახში, სადაც ჩემ შერთვამდის ცხოვრებდა. ერთი სიტყვით ის ანგელოზი იყო, რომელიც მუდამ ჩვენ სიყვარულზე და ჩემ სიამოვნებაზე ფიქრობდა.

არ ეიცი, რა ეშმაკმა მაფიქრებია, იქნება ყველა ეს თვალთმაქცობაა მეთქი, ხშირათ ჩვენ ისე აეიარეეთ ხოლმე, რომ მხიარულებისაც კი ვეეშინია და ვესურს რაიმე სამწუხარო ეეძებოთ და ეპოეოთ შიგა.

ჩემ ცოლს ერთი მაგიდა ჰქონდა, რომლის უჯრას მუდამ დაკეტილს ინახავდა, და ვასაღებს არასოდეს შიგ არ ტოვებდა. ასეთმა მისმა საქციელმა დიდათ დამაღონა. ათასნაირი ეეკი დამებადა, რომელთაც მთელი ჩემი არსება დაიპყრეს. თითოეული მისი შემოხედვა, მისი ალერსი, მისი კოცნა, მისი ანგელოზური სახე რადაც უნდოთ, ბოროტათ მეჩვენებოდა.

ერთხელ ღიღით ესტუმრა მას მისი კარგი მეგობარი ქალი. მას სურდა ჩემი ცოლი სახლში წაეყვანა, და ძლიეს დაითანხმა დიდ ხეეწნა-მოდრას შემდეგ. როგორც კი ვაეიტუმრე ცოლი სხეაგან; იმ ზამსეე მოეუყარე ოჯახის ყველი გასალებებს თავი:

---

*) იხ. „კვალი“, № 13.

საიდუმლო უჯრის გაღება მინდოდა. ერთი ბასაღები მოვრეო. უჯრის გაღებამ უეცრათ ცუდ გუნებაზე დამაყენა, კაცის მკელელს დამამსგავსა. ქურდობა ჩაეიდინე. ჩემი საბრალო ცოლის საიდუმლოს გასაღებაო. სათითოოთ ამოეალაგე უჯრის ნივთები, რომ ერეკენ მიმხედარიყო, თან ხელები მითრთოდა, გული დამიმძიმდა და სული მეხუთებოდა. უეცრივ ყველა ნივთებ ქვეშ წერილების მთელ კონსს მოეკარი თვალი. ისეთი თავზარი დამეცა, თითქო დანა გამიყარეს გულში. ოხ, ღმერთო! განა ცხადი არ იყო, რომ ეს წერილები სულ სხვა შინაარსისა იყო, უთუოთ სასიყვარულო შინაარსის: წერილებს ვარდიან ეარღის ფერი ლენტი ეხვია.

ლენტს რომ ხელი შეეახე, ფიქრმა გამიელვა თავში: განა კარგია ასეთი საქციელი? განა პატიოსნებაა? განა რიგიანობაა, ცოლის საიდუმლოს მოპარვა, მერე იმ საიდუმლოსი, რომელიც უთუოთ მის ქალიშვილობის დროიდან მომდინარეობს. რა უფლება მაქვს, მის წინაწდელ ცხოვრებას შეეეხო? რა უფლება მაქვს ძველი დროის მის ქალიშვილობის საიდუმლოს დაეხსნაბრძ. ვის რა ხელი აქვს მაზე? ვის რა უფლება აქვს? არა, დამნაშავე ისევ მე ვარ, რომ მასზე ეჭვი შეეტანე. ეშმაკი კი ყურში მიჩურჩულებდა: ეგი თუ ეს წერილები შემდეგი დროისაა, იმ დროის, როდესაც შენ მისი ცხოვრების მოზიარე იყავი!

შემოვხსენი ლენტი და ყველა წერილები თაეიდან ბოლომდის გადეკითხე. ოხ, ღმერთო, რა საზარელი საათი იყო! წერილის ბოლოს დასმულმა ასოებმა მიმახედრეს, რომ ერთ ჩემ მახლობელ ამხანაგისაგან იყვენ მოწერილნი. რა სიტყვები ვინდა შიგ. არ იყო, რა ვრძნობა, რა სიყვარული! როგორ არ წშენებდა თანაგრძნობაში, სიყვარულში! როგორ აფრთხილებდა სიყვარულის დაფარვას! და ყველა წერილები კი იმ დროს ეკუთვნოდენ, როდესაც ის ჩემი ცოლი შეიქნა. ჩემი მწუხარება აუტანელი იყო. ტეინი ამიდუღდა, გული მომეგხაშა... ძლიეს დაეკეცე წერილები ისე, როგორც იყო, შეეკარი ლენტით, ჩაედვეი უჯრაში და დაეკეტე.

დაღამებისას ჩემი ცოლი მობრუნდა. დამინახა თუ არა, მომაშურა ტკბილი ალერსით და ყოველბით. მეც მხიარულება მოეიგონე, რომ არაფერი შეემჩნია. ჩეეულებრიეთ ვიმესაიფეთ, ეერთათ ვიეახშმეთ და ბოლოს ჩვენ-ჩვენ საწოლ ოთახებში წავედით მოსასვენებლათ. შუაღამეზე ადექი და მის საწოლ ოთახში შეეედი; მისი შეენიერი თავი ტკბილის ძილში ნაზათ ესვენა ბალიშზე. ეიფიქრე: რათ აძლეეს ღმერთი ასეთ ანგელოზურ სახეს იმ ადამიანს, რომელსაც გული ბოროტებით ფუვეიეს მეფქი. ჯაერისაგან სისხლი ამეშლეზა, ვაგეიდეი და გადავწეიტე საზიზღარი ბოროტების ჩადენა: უნდა მომეკლა ის მშოლარე ისე, როგორც იყო.

რა საჭიროა ყველაფერი გიამბოთ. ის მოკედა ისე, რომ არაეითარი წინააღმდეგობა არ გაუწეია ჩემთვის არც მოქმედებით, არც სიტყეით. ისე წყნარათ დალია სული ჩემ ხელში, თითქო მიეძინანო, არაოდეს არ მინახავს მე იგი ჩემზე გაჯავრებული— არც მაშინ, როდესაც ეკლავდი. ამ მკელელობის დროს ბინი ერთი წეეთი სისხლი დაეცა ხელზე— თქვენ იცით რა ადგილას. ეს მე მხოლოთ მეორე დღეს შეეამჩნიე, როცა ის უკვე შემხმარიყო ჩემ ხელზე.

დაეასაფლაე ჩემი ცოლი და არეის ფიქრათაც არ მოსცლია მისი სიკვდილის მიზეზნი. მე მარტო ეცხოვრობდი და ეინ რას გამიგებდა. მას მშობლები და ნათესაეები არ ჰყოლია, რომ ეინმეს მისი სიკვდილის მიზეზი გამოეკვლია. ხალხის მოწეეეი და ცოლის დასაფლაეები იმ დროს დაენიშნე, ისე მოეხვეეხე, რომ ყველას დაგეეიანდა; სასაფლაოდან ისე მოვბრუნდი, რომ არაეითარ დანაშაულობას არ ეგრძნობდი. შეიძლება შეუბრალებლათ მოეკეტეცა, მაგრამ ამის ღირსი იყო. მისი შეძულება არ მინდოდა, მხოლოთ დავიწყება მეწატრებოდა. რომ მოგაკლი და დავასაფლაე, გულზე მომეშვა. სახლში ჩემი ცოლის ამხანაგი ქალი დამხედა. მისი დაკარგებული მოსულიც ჩემს მოხერხებით მოსდა. ჩემ დანახვაზე ნამეტანი შეწუხდა. რა სამძიმარი სიტყვები არ იმბარა, რომ ჩემი მწუხარება შეემსუბუქებინა.

მე ყურადღებაც არ ვეთხოვე; რათ მინდოდა მისი სამძიმარი, მისგან ნუგეშ ცემა, როდესაც ესენი არც ერთი ჩემთვის საჭირო არ იყო, რადგან მწუხარებას სრულებით არ ეგრძნობდი.

ბოლოს ხელი-ხელზე მომკიდა და ჩუმათ მითხრა:—მეტი ღონე არ არის, უნდა გაგიმხილოთ ერთი საიდუმლო, მაგრამ გთხოეთ, როგორც პატიოსანს კაცს, შემინახოთ იგი და არ გაამხილოთ. მე გადავეეცი თქვენ ცოლს ერთი კონა წერილები შესანახათ, რადგან არ შემეძლო ჩემ სახლში შემენახა ისე, რომ არ ენახათ. ახლა გთხოეთ მომინახოთ ის წერილები და გადმომცეთ.

მთელ სხეეულში ტრანტელმა დამიარა; მას მანც ისევ ეაჩვენე თავი, რომ არაფერი შეემჩნია და წერილების შესახებ გამოკითხეა დაეუწყე. ეს ცოტა იწყინა მან და მითხრა: ის წერილები თქვენ ცოლს მიეეცი, თეითონ მას არაფერი უკითხავს და თქვენ რათ გინდათ რომ კითხულობთო. მაშინ მან პატიოსანი სიტყვა მომცა, არ გაეხსნი და არ ეაეიკითხავ თქვენ წერილებსო. ახლა

გთხოეთ, თქვენი მიცალებულისაგან მოცემული სიტყვა შეასრულოთ.

—კარგი; ამისსენით, რა გვარი კონა იყო:

— ის ეარდის ფერი ლენტით იყო შეკრული.

წაეედი წერილების მოსატანათ. ცოტა დაეიგვიანე—ეითხრ და გამოეირეა მათი ნახეა.

—ეს ხომ არ არის?—ეკითხე და წერილების კონა ეუჩვენე.

თვალი თვალს ეერ გაეეესწორე, მეშინოდა, ჩემ სახეზე არ წაეკითხა ჩადენილი დანაშაულობა.

—დიახ, დიახ; ეს არის სწორეთ. ხედეთ, როგორც მიეეცი, ისეა შენახული.—წარმოსთქვა მან, ჩქარა გამომემშეიდობა, აიღო წერილები და წაეიდა.

ის ერთი წეეთი სისხლი აღარ მაჩნდა, მაგრამ ის ადგილი კი ძლიერათ მეწოდა და მტანჯავდა. ტკე�ilი ყოველ საათში მატულობდა. დრო გამოშეებით ეიძინებდი კიდეეც, მაგრამ სატეიარის ძილშიაც ეგრძნობდი. ჩემი ამბავი არეინ არ შემოწუნებია: ეინ დაიჯერებდა ჩემ ამბავს. თქვენ თეითონ იცით რა სატანჯველში ეიყავი მე და იცით, რაგორ მემეელა იმ ადგილის ამოჭრით. მაგრამ, ამოჭრილს ადგილზე რომ ისეე ამოდის ხორცი, თან ტკეიელებიც ეოაქეს; მეტი გაძლება აღარ შემიძლია. მეტი ღონე აღარა მაქეს, ერთ საათს შემდეგ მკედარი ეიქნები. ერთათ-ერთი ფიქრი მამშეიდებს და იმედს მაძლეეს: რომ ის ამ ქეეყნათ სამაგიეროს მახდეენებს და შეიძლება საკეო ჩემმა ტანჯვამ საკეოს მისგან პატეება მომანიჭოს.

მადლობას გწირავთ ყეელაფრისთვის, რაც კი რამ სიკეთე გიქნიათ ჩემთეის; ღმერთმა მოგიზღოსთ სამაგიერო.“

ორი-სამი დღის უკან გაზეთში შემდეგი ამბავი ამოეიკითხე: ამა და ამ კაცმა, მდიდარმა მემამულემ, თავი მოიკლაო. სიკედილის მიზეზათ ზოგნი ცოლის გადაკეცილებას ასახელებენ, ზოგნი აეთმყოფობას და მასთან ეფრო დასხლეტეულნი კი ამბობენ, რომ მოჩეენებული სენით იყო შეპყრობილი, რის გამო ჭკეიდან შეიშალაო.

ინგალისელი ქალი მეგდ.

საქვეოლმოქმედო საქმე.

ქ-ნო რედაქტორო! უმორჩილესით გთხოეთ ნება გეგეიმოთ თქვენ პატეგეემეული გაზეთ „ეკეოლის“ საშუალებით უეუდეთანდესი მადლობა გამოეუფხადოთ ჩვენი პაპაეს შეგინდებითერთ შემდეგ პირით: მამა ნიკოლოზაზ სამსრაბქეს, რომელმაც კეთილინეობა და დაეეკეთა საკმაეო ყურნალი „ეკეოლი“, ამასთანავე შემოწირა რაშვილის ქრთული წიგნები, ბ-ნ ს. გეგრაბაძეს ყურნალ „ეკეოლისთვის“ და ბ-ნ გ. ლეონეიძეს, რომელმაც კეთილ ინება და დაეეკეთა ეოველ თვითეული ყურნალი „მოამბე“.

ფოთის სამრ. სკოლის მასწაელებელი:
ანასტასია კოტეტაშეიძე და მელანია სასტეტაშეიდი.

ქ-ნო რედაქტორო! უმორჩილესით გთხოეთ თქვენს გაზეთის საშუალებით გამოეცხადოთ ეეუდეთანდესი მადლობა ანნა ბეელაროს ასულს ლორთქეფანიძისას და გეორგინეს დავითის ძე ბერძენეს, რომელთაც ქუთაისში გამოეფენეს კეეკის ქრთული სტუდენტებას სასრგებლოთ წარმოდგენაში მიეეს მსურველ მონაწილეობა.

კეეკის ქრთველი სტუდენტები.

ქ-ნო რედაქტორო! უმორჩილესით გთხოეთ ნება მიგეიმოთ მადლობა განეუცხადოთ თქვენი პატეგეემეული გაზ. „ეკეოლის“ საშუალებით ლორეთი თინელისა მეზობელეს, „პაპაეკსეს“ (თმის მოსაჭე